



MIDDEN NEDERLAND
voor gelijke behandeling
tegen discriminatie

JEZELF KUNNEN ZIJN IN UTRECHT

OMGAAN MET SPANNINGEN OMTRENT
SEKSUELE DIVERSITEIT EN GENDERIDENTITEIT
IN BICULTURELE KRINGEN

VERSIE 2014

JEZELF KUNNEN ZIJN IN UTRECHT

OMGAAN MET SPANNINGEN OMTRENT
SEKSUELE DIVERSITEIT EN GENDERIDENTITEIT
IN BICULTURELE KRINGEN

VERSIE 2014

Onderzoek en tekst: Maartje Langeslag

Art.1 Midden Nederland

Kaap Hoordreef 42

3563 AV Utrecht

030 - 232 86 66

info@art1mn.nl

Website: www.art1mn.nl



© 2014, Art.1 Midden Nederland, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of overgenomen worden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

Het rapport dat voor u ligt is geschreven voor iedereen die in zijn of haar werk te maken heeft met biculturele Nederlanders en/of met LHBT'ers (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen of transgenders). Het rapport gaat over de spanning tussen biculturaliteit en het thema LHBT. Het biedt u handvatten om in uw werk beter met deze spanning om te gaan.

Art.1 Midden Nederland (Art.1 MN) is het expertisecentrum voor gelijke behandeling en discriminatiezaken in de provincie Utrecht. Art.1 MN zet zich in om vooroordelen over bevolkingsgroepen te ontkrachten en om kwetsbare groepen te *empoweren*. In dit kader is 'LHBT in biculturele kringen' een belangrijk thema. In biculturele kringen leven veel vooroordelen over homoseksualiteit. Tevens gaan veel beleidsmedewerkers en hulpverleners er onterecht vanuit dat de islam per definitie in strijd is met homoseksualiteit en dat uit de kast komen voor alle LHBT'ers een oplossing is. Biculturele LHBT'ers vormen om diverse redenen een zeer kwetsbare groep. Wij zijn daarom verheugd om mee te werken aan het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht'. Met dit project stellen wij ons tot doel om de bespreekbaarheid van het thema LHBT in biculturele kringen alsmede de ontwikkeling van gepaste hulpverlening voor biculturele LHBT'ers te faciliteren. Art.1 MN onderzocht waar rekening mee gehouden moet worden om deze doelstellingen zo goed mogelijk te realiseren. Dit rapport presenteert de onderzoeksresultaten. De nadruk ligt daarbij op de gemeente Utrecht, al zijn veel bevindingen van toepassing op biculturele kringen door heel Nederland.

5

In hoofdstuk 1.2 treft u een leeswijzer. Deze helpt u om de informatie te vinden die voor u relevant is. Of u nu docent bent, psycholoog, LHBT-belangenbehartiger of op andere wijze geïnteresseerd: dit rapport beoogt u handvatten te geven om bij te kunnen dragen aan bespreekbaarheid, wederzijds respect en gepaste hulpverlening.

Onze dank gaat uit naar de geïnterviewden en andere partijen die betrokken waren bij dit onderzoek. Dit rapport had niet tot stand kunnen komen zonder hun prettige medewerking, betrokkenheid en inzet.

Ik wens u veel leesplezier en hoop dat u geïnspireerd raakt.

Maartje Langeslag
Beleidsmedewerker Art.1 MN

Inhoudsopgave

Samenvatting	9	
1. Inleiding	15	
1.1 Aanleiding	15	
1.2 Leeswijzer	16	
2. Begripsverkenning	18	
3. Tolerantie jegens LHBT'ers in Nederland	21	
4. Het thema LHBT in biculturele kringen	25	
4.1 Gevoeligheden omtrent LHBT in biculturele kringen	25	
4.2 Knelpunten bij het bespreekbaar maken	36	
4.3 Voorwaarden voor het bespreekbaar maken	39	
5. Biculturele LHBT'ers	45	7
5.1 Knelpunten	45	
5.2 Coping strategieën	48	
6. Hulpverleningsaanbod	52	
6.1 Hulpvragen	52	
6.2 Zeven aandachtspunten voor adequate hulpverlening	54	
7. Situatie in Utrecht	61	
7.1 Huidige situatie in Utrecht	61	
7.2 Wat er al is gedaan in Utrecht	62	
8. Aandachtspunten voor de komende jaren	67	
9. Conclusie	71	
Bijlage 1: overzicht van organisaties	73	
Bijlage 2: literatuuroverzicht	79	

SAMENVATTING

Aanleiding

Naar aanleiding van diverse incidenten, onderzoeken en rapporten omtrent homoseksualiteit en biculturele Nederlanders,¹ is het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' opgestart. In dit project werken diverse partijen samen om het thema LHBT (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders) beter bespreekbaar te maken in biculturele kringen en om het hulpverleningsaanbod beter af te stemmen op de specifieke situatie en behoeften van biculturele LHBT'ers. Art.1 Midden Nederland (Art.1 MN) onderzocht welke factoren een rol spelen in de spanning tussen biculturaliteit en LHBT en wat de richtlijnen zijn om te werken aan bespreekbaarheid en het hulpverleningsaanbod. Het rapport dat voor u ligt is het resultaat van dit onderzoek. De resultaten zijn van belang voor alle Utrechtse partijen die in hun werk te maken kunnen krijgen met de spanning tussen biculturaliteit en LHBT.

9

Tolerantie jegens LHBT'ers in Nederland

Om de situatie binnen biculturele kringen in het juiste perspectief te zien, schetst dit rapport een beeld van de houding van verschillende groepen Nederlanders ten opzichte van het thema LHBT. Sinds begin jaren zeventig heeft Nederland zich in snel tempo ontwikkeld tot één van de meest LHBT-tolerante landen ter wereld. Dit betekent niet dat het thema in alle bevolkingsgroepen van ons land makkelijk bespreekbaar is en geaccepteerd wordt. Religieuze mensen die hun geloof actief praktiseren zijn gemiddeld minder tolerant ten opzichte van homoseksuelen en transgenders. Ook biculturele Nederlanders zijn gemiddeld minder tolerant.

Toch mogen we daaruit niet concluderen dat intolerantie jegens LHBT'ers alleen nog voorkomt in streng religieuze en met name migrantengroepen.

¹ 'Biculturelen' zijn Nederlanders met een migrantenachtergrond die zich identificeren met verschillende culturele of etnische groepen. Zie hoofdstuk 2 voor een uitgebreidere uitleg van dit begrip.

Ten eerste is de diversiteit onder biculturelen groot en verschilt het tussen en binnen migrantengroepen hoe LHBT wordt gezien. Ten tweede zijn er ook veel autochtone, seculiere Nederlanders die homoseksualiteit niet tolereren. Desalniettemin ligt het thema LHBT in biculturele kringen gemiddeld genomen een stuk gevoeliger dan in autochtone kringen. De problemen waar biculturele LHBT'ers en hun omgeving mee te maken hebben, zijn vaak heftiger en van een andere aard dan die van autochtone Nederlanders.

Het thema LHBT in biculturele kringen

Om te kunnen werken aan bespreekbaarheid van LHBT, biedt dit rapport inzicht in de spanning tussen biculturaliteit en LHBT, alsmede in de knelpunten en mogelijkheden om het thema beter bespreekbaar te maken. Dat het thema in biculturele kringen zo gevoelig ligt, komt doordat het botst met culturele en religieuze normen, waarden en verwachtingspatronen. Zo is seksualiteit niet voor iedereen een bespreekbaar onderwerp, laat staan dat je praat over homoseksualiteit. Deze onderwerpen zijn privé. Veel biculturelen zijn bovendien opgegroeid volgens de waarden en normen van een familiecultuur. Zij leren om niet zichzelf als individu centraal te stellen maar om zich zo goed mogelijk in te zetten voor het welzijn en de eer van de familie. Voor hen is loyaliteit aan ouders en andere familieleden vanzelfsprekend en uit de toon vallen als individu is ongepast.

Voor veel biculturelen botst homoseksualiteit met hun geloofsovertuigingen. Ook botst het met de norm om je als man zo 'stoer' en 'mannelijk' mogelijk te gedragen. Terwijl biculturelen zelf veel te maken hebben met discriminatie en intolerantie, dringt het huidige (integratie)beleid sterk aan op acceptatie van homoseksualiteit. Dit beleid heeft lang niet altijd het beoogde effect en werkt soms zelfs averechts. Tot nu toe heeft een zeer beperkt aantal migrantengroepen in de gemeente Utrecht het thema LHBT behandeld. Dit komt onder andere doordat er onvoldoende sleutelfiguren zijn die het op de agenda hebben durven en kunnen zetten. Ook is er weinig geld voor activiteiten en geven zij prioriteit aan onderwerpen als zorg, arbeid en uitkeringen.

Toch zijn er openingen om het thema LHBT beter bespreekbaar te maken in biculturele kringen. Voorwaarde daartoe is dat mensen uit de migrantenkring zelf een belangrijke rol spelen in de organisatie van activiteiten over dit thema. Op die manier kan de activiteit goed afgestemd worden op de

doelgroep en is de weerstand onder deelnemers kleiner. Het is belangrijk om binnen deze activiteit betrouwbare informatie te bieden aan deelnemers. Dit helpt om vooroordelen te ontcrachten. Verder is het van belang dat deelnemers de ruimte krijgen om zowel positieve als negatieve meningen en gevoelens over LHBT te uiten. Biculturelen hoeven LHBT immers niet te accepteren. Het gaat erom dat LHBT'ers net als biculturelen en alle andere inwoners van Utrecht respect verdienen.

Biculturele LHBT'ers

Om de *empowerment* van biculturele LHBT'ers zo goed mogelijk te kunnen faciliteren, is het belangrijk om te weten waar zij tegenaan lopen en hoe zij daarmee omgaan. Uit dit rapport blijkt dat de groep biculturele LHBT'ers net zo divers is als de groep autochtone LHBT'ers. Binnen deze groep spelen dus heel verschillende situaties en problemen. Toch geldt voor de meeste biculturele LHBT'ers dat zij worstelen met de verschillende normen omtrent seksuele diversiteit. De in Nederland dominante norm van acceptatie, openheid en expressie ten opzichte van LHBT botst met de normen, waarden en verwachtingspatronen binnen migrantenkringen. Loyaliteit aan hun seksuele geaardheid of genderidentiteit staat op gespannen voet met loyaliteit aan hun familie. Biculturele LHBT'ers kunnen daarnaast slachtoffer zijn van 'dubbele discriminatie'; zowel vanwege afkomst, huidskleur of religie, als vanwege geaardheid of genderidentiteit. Zij hebben meer kans op sociaalpsychologische problemen en zijn gevoeliger voor verslaving aan drank of drugs. Het huidige hulpverleningsaanbod houdt onvoldoende rekening met de specifieke situatie en behoeften van biculturele LHBT'ers.

Biculturele LHBT'ers hebben verschillende strategieën om met de spanningen die zij ervaren om te gaan. Deze strategieën variëren van het onderdrukken van de seksuele geaardheid of genderidentiteit tot openheid naar naasten of zelfs pogingen om de normen binnen de biculturele gemeenschap te veranderen.

Hulpverleningsaanbod

Er zijn heel verschillende vragen en behoeften waarmee biculturele LHBT'ers in de hulpverlening terecht kunnen komen. Veel voorkomende behoeften zijn informatievoorziening, sociaalpsychologische hulp, de inzet van maatschappelijk werk en lotgenotencontact.

Om het hulpverleningsaanbod beter toe te rusten op de specifieke hulpvragen, moeten diverse Utrechtse hulpverleners en instanties werken aan cultuursensitiviteit, LHBT-sensitiviteit, anonimiteit, veiligheid en vindbaarheid. Dit betekent onder andere dat hulpverleners niet als vanzelfsprekend gericht mogen zijn op uit de kast komen. 'Jezelf kunnen zijn' betekent niet voor alle mensen hetzelfde. Wanneer een aantal instanties zich de komende jaren gaat specialiseren in de problematiek van biculturele LHBT'ers en zich ook op dit gebied gaat profileren, is het voor biculturele LHBT'ers makkelijker om erachter te komen waar zij terecht kunnen met hun hulpvraag. Bovendien is het dan voor hulpverleners inzichtelijker naar welke organisaties of instanties zij hun cliënten kunnen doorverwijzen.

Situatie in Utrecht

12 Hoewel er in Utrecht relatief weinig gedaan is op het gebied van biculturaliteit en LHBT, zijn er de afgelopen jaren wel degelijk diverse initiatieven geweest die gericht zijn op het bespreekbaar maken van homoseksualiteit. Recentelijk zijn de Prisma Groep en Respect2Love Utrecht opgericht, waar biculturele LHBT'ers terecht kunnen voor hulp, advies en lotgenotencontact. De komende jaren wordt er vanuit het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' in drie vormen een impuls gegeven aan deze initiatieven. Ten eerste worden sleutelfiguren uit migrantenorganisaties getraind, gestimuleerd en begeleid in het organiseren van bijeenkomsten waarin LHBT aan bod komt. Ten tweede zal de Prisma Groep in het kader van dit project de komende jaren werken aan verdere ontwikkeling en bereik van meer biculturele LHBT'ers uit Utrecht. Ten slotte wordt het algemene hulpverleningsaanbod in Utrecht aan de hand van diverse bijeenkomsten en trainingen beter toegerust op de specifieke situatie, behoeften en vragen van de groep biculturele LHBT'ers.

Aandachtspunten voor de komende jaren

De gemeente Utrecht en maatschappelijke organisaties kunnen een faciliterende rol spelen in het bespreekbaar maken van LHBT en de ontwikkeling van gepaste hulpverlening. Dit rapport schets een aantal aandachtspunten die daarvoor van belang zijn. Allereerst kunnen we niet verwachten dat LHBT op korte termijn in alle migrantenkringen bespreekbaar zal zijn en dat de emancipatie van biculturele LHBT'ers een snelle vlucht zal nemen. Daarvoor is geduld nodig, alsmede een balans tussen enerzijds actieve stimulering van het bespreekbaar maken en anderzijds terughoudendheid

hierin. Te veel nadruk op acceptatie van LHBT kan averechts werken. Wel is het van belang om migrantenkringen de middelen te bieden om inhoudelijke bijeenkomsten te organiseren. Daarnaast zijn hulpverleners en biculturele LHBT'ers gebaat bij een menukaart die effectieve doorverwijzing naar gepaste hulp mogelijk maakt. Ten slotte is het van belang om van discriminatie in algemene zin een belangrijk agendapunt te maken. Wie zich gelijk behandeld en gerespecteerd voelt zoals hij of zij is, zal ook gemakkelijker anderen respecteren zoals zij zijn.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

De afgelopen jaren zijn er diverse initiatieven gestart om homoseksualiteit in migrantenkringen beter bespreekbaar te maken. De groeiende aandacht voor dit thema komt voort uit een reeks geweldsincidenten jegens homoseksuelen door migrantenjongeren en een aantal controversiële uitspraken van imams in de media. Tevens zijn er de afgelopen jaren diverse onderzoeken en publicaties verschenen die aantonen dat biculturele homoseksuelen (zowel mannen als vrouwen) tegen andere en vaak heftigere problemen aanlopen dan autochtone homoseksuelen. Een belangrijke oorzaak daarvoor is het taboe dat er op het thema rust en de zeer negatieve (voor)oordelen die erover bestaan in diverse migrantenkringen. Steeds sterker klonk het signaal dat het thema binnen migrantenkringen beter bespreekbaar moet worden, waarbij respect voor homoseksuelen een belangrijk uitgangspunt is. Ook kwam steeds sterker naar voren dat het huidige hulpverleningsaanbod onvoldoende aansluit bij de behoeften van biculturele homoseksuelen. Als antwoord op deze signalen en behoeften, zijn in het afgelopen decennium in een aantal steden allerlei initiatieven en organisaties opgestart. In Utrecht is echter nog relatief weinig gedaan op het gebied van homoseksualiteit in biculturele kringen.

15

Het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht'

Naar aanleiding van deze signalen en behoeften is het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' ontstaan. Binnen dit project wordt gehoor gegeven aan de behoefte aan betere bespreekbaarheid van het thema LHBT (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders). Ook richt het zich op gepaste hulpverlening voor biculturelen (mensen met een migrantenachtergrond, zie hoofdstuk 2) die worstelen met hun seksuele geaardheid of genderidentiteit. Het project wordt uitgevoerd door een samenwerkingsverband van de volgende partijen: gemeente Utrecht, Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders (SMN), Van de Bunt Academie, de Prisma Groep, Connecting Differences en Art.1 Midden Nederland.

Met het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' streven we ernaar dat het voor biculturele LHBT'ers én hun omgeving makkelijker wordt om met seksuele diversiteit om te gaan. Om deze doelstelling zo goed mogelijk te realiseren, is het van belang om inzicht te hebben in de factoren die een rol spelen in de spanning tussen biculturaliteit en LHBT. Ook is het belangrijk om in kaart te brengen wat de voorwaarden en mogelijkheden zijn voor betere bespreekbaarheid van LHBT en gepaste hulpverlening. Dit was aanleiding voor Art.1 MN om een onderzoek uit te voeren naar deze factoren, voorwaarden en mogelijkheden. Het rapport dat voor u ligt geeft de resultaten van dit onderzoek weer. Deze resultaten zijn van belang voor de verdere uitvoering van het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht', maar ook voor alle andere mensen die in hun werk te maken kunnen krijgen met de spanning tussen biculturaliteit en LHBT.

1.2 Leeswijzer

Het rapport dat voor u ligt

Het rapport dat voor u ligt is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 verkennen wij de belangrijkste begrippen uit dit rapport. In hoofdstuk 3 wordt een algemeen beeld geschetst van het tolerantieniveau van Nederlanders ten opzichte van LHBT'ers. Vervolgens beantwoordt het rapport vijf vragen. Dit zijn de leidende vragen voor de hoofdstukken 4 t/m 8. De vijf vragen luiden als volgt:

1. Wat zijn de belangrijkste gevoeligheden omtrent LHBT in migrantenkringen en wat zijn de knelpunten en mogelijkheden om het onderwerp beter bespreekbaar te maken? (hoofdstuk 4)
2. Tegen welke problemen kunnen biculturele LHBT'ers aanlopen en hoe gaan zij daarmee om? (hoofdstuk 5)
3. Waar moeten hulpverleningsinstanties en individuele hulpverleners rekening mee houden als zij te maken (kunnen) krijgen met biculturele LHBT'ers of hun familie? (hoofdstuk 6)
4. Wat is er tot nu toe gedaan in gemeente Utrecht op dit terrein en wat is de huidige situatie? (hoofdstuk 7)
5. Waar moeten de gemeente Utrecht en maatschappelijke organisaties in de toekomst rekening mee houden? Hoe kunnen zij bespreekbaarheid van LHBT en gepaste hulpverlening voor biculturele LHBT'ers zo goed mogelijk faciliteren? (hoofdstuk 8)

Het rapport is gebaseerd op een literatuuronderzoek en op zestien interviews met relevante partijen. Door middel van de interviews onderzochten wij de gevoeligheden omtrent LHBT in biculturele kringen in Utrecht en de hieraan gerelateerde behoeften van migrantenorganisaties en biculturele LHBT'ers. Ook werd er onderzocht wat er tot nu toe is gedaan in dit kader binnen Utrecht. Hiervoor interviewden wij mensen uit verschillende migrantenorganisaties, biculturele LHBT'ers en mensen die zich inzetten voor de (biculturele) LHBT-gemeenschap. Achterin dit rapport vindt u een overzicht van de organisaties waarbij de geïnterviewden betrokken zijn, met een korte toelichting op iedere organisatie. De groep geïnterviewden is divers qua achtergrond, leeftijd, geslacht en relatie tot het thema. Door het rapport heen vindt u tekstvakken met citaten uit de interviews. Vanwege privacyredenen zijn deze citaten anoniem.

Waarom 'versie 2014'?

Homoseksualiteit en genderidentiteit zijn geen statische onderwerpen. Hoe homoseksualiteit en genderidentiteit worden beleefd en besproken verschilt per groep en is steeds aan verandering onderhevig. Hetzelfde geldt voor het thema LHBT in de diverse biculturele groepen in Utrecht. Dit rapport geeft een beeld van de situatie in Utrecht in 2014. Het rapport maakt echter deel uit van het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht', van waaruit de komende drie jaar op verschillende manieren wordt gewerkt aan dit thema. Dit betekent dat er de komende jaren veranderingen te verwachten zijn. Zo zal het hulpverleningsaanbod beter ingespeeld raken op de hulpvragen van biculturele LHBT'ers. Tevens kunnen er in de loop van het project inzichten aan het licht komen die nog niet in de huidige uitgave verwerkt zijn. Redenen om deze uitgave niet te zien als een eindproduct, maar als een tijdsbeeld dat we in de komende jaren zullen bijstellen en laten uitmonden in een 'versie 2017'. Wij nodigen u dan ook van harte uit om, indien u aanvullingen heeft, uw inzichten en ervaringen met ons te delen.

2. BEGRIPSVERKENNING

LHBT'ers

De term LHBT'ers is een afkorting voor de groep lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender individuen. Hoewel deze groep op allerlei manieren zeer divers is, blijkt het in belangenbehartiging, beleid en onderzoek nuttig om uit te gaan van de gehele groep. Ook dit onderzoek richt zich op alle LHBT'ers. Dat wil zeggen: individuen die zich soms of altijd seksueel aangetrokken voelen tot mensen van hetzelfde geslacht en op individuen wiens genderidentiteit en/of expressie afwijkt van de sekse die hen bij de geboorte is toegewezen. De termen 'homoseksualiteit' en 'homoseksuelen' worden in dit rapport in de meeste gevallen gebruikt ter duiding van zowel mannen als vrouwen die zich aangetrokken voelen tot iemand van hetzelfde geslacht. Wanneer wij spreken over 'genderidentiteit', bedoelen we alle individuen wiens psychologische geslacht niet (volledig) overeenkomt met het biologische geslacht.

Tot nu toe zijn de meeste onderzoeksrapporten over seksuele diversiteit in migrantenkringen hoofdzakelijk gericht op biculturele homoseksuelen en is er voor de groep transgenders nauwelijks aandacht. Ook in allerlei bijeenkomsten, van dialogen tot expertmeetings, staat homoseksualiteit centraal. Hoewel het besef is gegroeid dat de gehele groep LHBT'ers aandacht verdient, blijft de groep transgenders vaak onderbelicht. Met het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' kiezen wij ervoor om ons op de hele groep LHBT'ers te richten. Echter, omdat wij ons in dit onderzoek baseren op bestaande rapporten, artikelen, organisaties en bijeenkomsten, is het onvermijdelijk dat hierin homoseksualiteit beter wordt belicht dan het thema transgenders. Een lastig punt is dat de problematiek van transgenders vaak op belangrijke punten verschilt van die van LHBT'ers. Het is daarom van belang om in de loop van het driejarige project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' specifieke aandacht te besteden aan biculturele transgenders.

Biculturaliteit

Biculturaliteit betreft individuen die zich identificeren met verschillende culturele of etnische groepen. Het kan zijn dat zij zelf in een ander land zijn geboren en naar Nederland zijn geëmigreerd. Het kan ook gaan om

Nederlanders wiens ouder(s) en/of grootouder(s) buiten Nederland is of zijn geboren. De essentie is dat een individu zich verbonden voelt met zowel de Nederlandse gemeenschap als met een andere etniciteit, cultuur of nationaliteit. In het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' leggen we de nadruk op biculturelen uit Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse gemeenschappen, aangezien dit de grootste groepen etnische minderheden zijn in Nederland. In de gemeente Utrecht is de groep Marokkaanse Nederlanders het grootst. Van de Utrechtse bevolking heeft 8,9% een Marokkaanse achtergrond, 4,3% een Turkse en 2,4% een Surinaamse achtergrond. Mensen met een Antilliaanse of Arubaanse achtergrond vormen 0,8% van de Utrechtse bevolking (CBS, 2014).

Wanneer we spreken over 'autochtoon' dan bedoelen we mensen wiens ouders en grootouders in Nederland zijn geboren en die zich niet (of nauwelijks) identificeren met een ander land. Biculturelen zijn in veel gevallen 'allochtoon': zij zijn buiten Nederland geboren of minstens één van hun ouders is dat. Wij geven de voorkeur aan de term 'biculturelen', omdat deze term op twee manieren inclusiever is. Ten eerste omdat het ook derde generatie migranten omvat, in tegenstelling tot de term 'allochtoon'. Ten tweede omdat het begrip meer recht doet aan de identiteit van deze Nederlanders. Zij maken deel uit van de Nederlandse samenleving en identificeren zich, naast de cultuur van hun (groot)ouders, ook in meer of mindere mate met Nederland. Zij voelen zich niet altijd prettig bij de inmiddels beladen term 'allochtoon' die vaak in sterke tegenstelling tot 'autochtone Nederlanders' wordt gebruikt.

Bespreekbaarheid en tolerantie

Het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' gaat over het bespreekbaar maken van LHBT in migrantenkringen. Dit betekent niet dat iedereen homoseksuelen en transgenders moet accepteren, in de zin dat men het moet goedkeuren. Onze liberale democratie kenmerkt zich door diversiteit en de vrijheid om je eigen overtuigingen en gewoonten te ontwikkelen. Iemand mag vrij zijn om homoseksueel te zijn, maar een ander mag bijvoorbeeld ook vrij zijn om te geloven dat homoseksualiteit tegen Gods wil is.

Met zoveel diversiteit in de samenleving zijn tolerantie en respect cruciale voorwaarden voor een vreedzaam, democratisch samenleven. Met andere woorden: al ben je het totaal niet eens met de overtuigingen of gewoonten

van een ander, je laat de ander in zijn waarde en gunt hem de vrijheid om zichzelf te zijn. Tolerantie en respect werken wederkerig: wij laten de ander in zijn waarde, maar verwachten daarbij zelf ook de ruimte te krijgen om onszelf te zijn.

Tolerantie en respect worden beschermd door de wet, bijvoorbeeld in het discriminatieverbod, de wet op vrijheid van religie en vrijheid van meningsuiting. Daarnaast zijn er diverse morele normen die te maken hebben met respect en tolerantie. In allerlei culturen, filosofieën en religies is een vergelijkbare 'gouden regel' te vinden: 'behandel anderen zoals je door hen behandeld wilt worden', 'men moet nooit een ander aandoen, wat men voor zichzelf als kwetsend ziet'.

20 Wanneer we het hebben over het bespreekbaar maken van homoseksualiteit, moeten we dit begrijpen in het kader van tolerantie en respect. Door te werken aan bespreekbaarheid, werken we aan het ontkrachten van vooroordelen, die kunnen voortkomen uit een gebrek aan informatie over LHBT'ers. Tegelijkertijd plaatsen we het thema daarmee binnen het kader van respect voor anderen, ook al heeft hij of zij gewoonten of normen die jij niet deelt. Acceptatie van homoseksualiteit kan hiervan een gevolg zijn, maar dit is geen voorwaarde voor de bespreekbaarheid van het thema.

3. TOLERANTIE JEGENS LHBT'ERS IN NEDERLAND

Voordat we ingaan op de relatie tussen biculturelen en het thema LHBT, staan we kort stil bij de manier waarop er in de gehele Nederlandse samenleving wordt aangekeken tegen het thema. Dit helpt om de situatie binnen biculturele kringen in het juiste perspectief te zien.

In Nederland ontstond begin jaren zeventig een keerpunt in de omgang met homoseksualiteit (Pierik & Felten, 2010: 9-10). Vanaf die tijd wordt homoseksualiteit door professionals en binnen wetgeving niet langer gezien als een zondige, gevaarlijke stoornis, maar als variatie binnen het 'normale' seksuele spectrum. In de samenleving ontstond steeds meer openheid over homoseksualiteit en respect voor LHBT'ers. Sindsdien heeft Nederland zich relatief snel ontwikkeld tot één van de meest LHBT-tolerante landen ter wereld (Hekma et al., 2010: 211). Uit recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat 87% van de Nederlandse bevolking het eens is met de stelling 'homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen' en 7% het daarmee oneens is. 85% verwerpt de stelling dat het homohuwelijk moet worden afgeschaft en 64% steunt gelijke rechten voor homoseksuele paren bij het adopteren van kinderen (Keuzenkamp & Kuiper, 2013). Nederlanders staan gemiddeld negatiever ten opzichte van transgenders dan ten opzichte van homoseksuelen, al zijn zij ook naar transgenders relatief tolerant. Zo steunt 59% van de bevolking het idee dat iemand van geslacht moet kunnen veranderen als de persoon hier goed over heeft nagedacht (Keuzenkamp & Kuiper, 2013). Voor alle LHBT'ers geldt dat zij volgens veel Nederlanders moeten voldoen aan de heteroseksuele norm. Homoseksuele mannen moeten zich vooral niet vrouwelijk gedragen, zo meent een meerderheid (Eddehbia et al., 2010: 7).

21 Hoewel Nederland gemiddeld genomen vrij tolerant is ten opzichte van homoseksuelen, lesbiennes en biseksuelen en in mindere mate ten opzichte van transgenders, blijkt uit diverse onderzoeken dat de houding ten opzichte van LHBT'ers sterk verschilt per bevolkingsgroep. Lang niet iedereen in de samenleving staat open voor homoseksualiteit en genderidentiteit. Je kunt als LHBT'er niet in alle kringen even gemakkelijk uitkomen voor je seksuele

geaardheid of genderidentiteit. Hoe er in een bepaalde groep mensen wordt gedacht over homoseksualiteit, hangt onder andere af van de mate waarin deze groep actief praktiserend religieus is. Dit geldt voor aanhangers van alle religies, waaronder christenen, hindoes en moslims. Van de mensen die minstens eens per week naar een religieuze bijeenkomst gaan, staat 26% afwijzend ten opzichte van homoseksualiteit. Van de mensen die nooit naar een religieuze bijeenkomst gaan, heeft 2% een afwijzende houding jegens homoseksuelen (Keuzenkamp & Kuyper, 2013).

Daarnaast zien we dat autochtone Nederlanders gemiddeld genomen toleranter zijn ten opzichte van LHBT'ers dan biculturele Nederlanders. Tevens zijn er verschillen te zien tussen biculturele gemeenschappen onderling. Neem bijvoorbeeld de eerder genoemde stelling: 'homoseksuele

“Er zijn sterk verschillende Turkse groepen, die verschillend aankijken tegen homoseksualiteit. Zo heb je aan de ene kant progressieve groepen, die erg goed bezig zijn met het thema. Aan de andere kant heb je orthodox islamitische groeperingen, waarin het erg moeilijk is om over het thema te praten, hier is veel weerstand”.*

mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen'. Het percentage dat het helemaal eens is met deze stelling is voor autochtone Nederlanders 91% en voor Antilliaanse en Surinaamse Nederlanders respectievelijk 84% en 86%. Onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders is dit percentage een stuk lager: respectievelijk 54% en 62%. Op de stelling 'het is goed dat homoseksuelen met elkaar mogen trouwen' reageert 80% van de autochtone Nederlanders positief, onder Surinaamse Nederlanders is dit 61%, onder Antilliaanse Nederlanders 58% en onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders 28%. Er is nauwelijks verschil tussen de eerste en tweede generatie migrantengroepen (Keuzenkamp & Kuyper, 2013). Uit de Utrechtse Monitor Diversiteit en Integratie 2010, blijkt dat 20%

“Ik hoor van gasten in mijn café ook wel verhalen over moeilijkheden in de familie rondom hun homoseksualiteit. Maar dit geldt niet alleen voor biculturelen. Laatst nog was er een autochtone jongen het huis uit gestuurd omdat hij homo is. Bovendien zijn er ook verhalen van biculturelen dat het heel goed gaat thuis”.

[*Alle citaten in tekstvakken komen uit de interviews. Wegens privacyredenen zijn deze citaten anoniem. Voor een korte omschrijving van de organisaties waarbij de geïnterviewden actief zijn,

zie bijlage 1]

van de autochtone bevolking van Utrecht het een probleem vindt als zijn of haar zoon of dochter een relatie zou krijgen met iemand van hetzelfde geslacht. Bij Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders in Utrecht is dit 52%, bij Marokkaanse en Turkse Nederlanders 83% (gemeente Utrecht, 2010). Volgens het SCP wordt ruim 40% van het verschil in LHBT-tolerantie tussen deze biculturele groepen en autochtone Nederlanders verklaard door religie (Keuzenkamp & Kuyper, 2013). In de loop van dit rapport zal echter blijken dat religie niet de enige oorzaak is en ook lang niet altijd de belangrijkste. Een deel van het verschil tussen autochtone en biculturele Nederlanders kan ook verklaard worden door het feit dat laatstgenoemde groep gemiddeld

“Ook voor veel autochtone Nederlanders is het moeilijk om er voor uit te komen dat ze homo of lesbisch zijn. Soms wordt ook in deze gezinnen de band verbroken als ze hiervoor uitkomen. Ook hier zijn dus nog veel problemen. Maar bij allochtone groepen is het taboe nog sterker en nog moeilijker om te doorbreken”.

veel jonger is en lager opgeleid (Keuzenkamp et al., 2006). In de komende hoofdstukken komen ook andere belangrijke verklaringen voor dit verschil aan bod.

Bovenstaande cijfers wekken misschien de suggestie dat intolerantie jegens LHBT'ers alleen nog voorkomt in streng religieuze en met name migrantengroepen. Dit is echter een verkeerd beeld. Ten eerste komt uit bovenstaande cijfers onvoldoende naar voren dat er heel grote verschillen zijn binnen migrantengroepen met dezelfde afkomst. Het is daarom misleidend om bijvoorbeeld te zeggen dat 'de' Marokkanen en Turken heel negatief staan ten opzichte van homoseksualiteit. Hetzelfde geldt voor 'de' moslim. Dergelijke uitspraken ontkennen de diversiteit die de groep kenmerkt.

Ten tweede zijn er ook veel autochtone, seculiere Nederlanders die homoseksualiteit als iets negatiefs zien en die er niets mee te maken willen hebben. We hebben zojuist al benoemd dat 20% van de autochtone Nederlanders in Utrecht er problemen mee zou hebben als hun zoon of dochter homoseksueel blijkt te zijn. Uit de Jeugd Monitor van het GG&GD uit 2006, gericht op brugklassers uit Utrecht, blijkt dat 30% van de autochtone jongens hun vriendschap met een goede vriend of vriendin zou opzeggen als deze homoseksueel blijkt te zijn (Gemeente Utrecht, 2007). Volgens de

heer Hekma, hoogleraar Homostudies aan de Universiteit van Amsterdam, is het sociaal wenselijk om homoseksualiteit te accepteren en te tolereren. Mensen neigen daarom te verklaren dat ze aan deze norm voldoen. Echter, zo stelt Hekma: “zodra ze direct geconfronteerd worden met homoseksuele gedragingen, staan zij daar vaak afwijzend tegenover” (Hekma, in Eddehbia et al., 2010: 6). Veel mensen hebben moeite met mannelijke gedragingen of uitingen die afwijken van ‘typisch mannelijk’ en met vrouwelijke gedragingen en uitingen die afwijken van ‘typisch vrouwelijk’ (Eddehbia et al., 2010: 7).

Intolerantie jegens LHBT’ers is dus geenszins exclusief een probleem binnen migrantenkringen of meer specifiek onder moslims. Wel is het zo dat homoseksualiteit in migrantenkringen gemiddeld gesproken veel gevoeliger en ingewikkelder ligt en sterker een taboe is dan in autochtone kringen. De meeste LHBT’ers met een migrantenachtergrond kampen daardoor met extra problemen en dilemma’s waar het reguliere hulpverleningsaanbod onvoldoende voor is uitgerust. Het is daarom wel degelijk nuttig om in het werken aan LHBT-tolerantie extra aandacht te besteden aan migrantengroepen.

24

4. HET THEMA LHBT IN BICULTURELE KRINGEN

4.1 Gevoeligheden omtrent LHBT in biculturele kringen

Hoewel er grote verschillen zijn tussen migrantengroepen in Nederland en de manier waarop zij tegen homoseksualiteit en genderidentiteit aankijken, kunnen we een aantal belangrijke factoren herkennen die voor de meeste biculturelen in meer of mindere mate meespelen. Veel factoren hebben met elkaar te maken en overlappen deels. Niet alle factoren spelen exclusief bij migranten een rol; diverse van deze factoren heb ook invloed op de mening en houding van autochtone Nederlanders ten opzichte van LHBT’ers. Toch geeft dit hoofdstuk een goed beeld van de redenen waarom homoseksualiteit in migrantenkringen doorgaans een veel lastiger onderwerp is dan in autochtone kringen. Zaken die onder andere aan bod komen zijn: familie, religie en opvoeding.

25

Familie speelt belangrijke rol

Familie is voor biculturelen veel belangrijker dan voor de meeste autochtone Nederlanders. Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse en Turkse Nederlanders groeien op binnen een ‘familiecultuur’, ook wel ‘collectieve cultuur’ genoemd. Terwijl in Nederland het individu centraler staat dan de familie, is dat in een familiecultuur net andersom. Het is voor veel biculturelen vanzelfsprekend

“Wat je als Marokkaanse Nederlander doet heeft veel meer effect op de familie dan in het gemiddelde Nederlandse gezin”.

“Als bijvoorbeeld een collega homoseksueel is, dan vinden veel Marokkaanse Nederlanders dat niet zo’n probleem. Als het blijkt dat iemand uit de familie homoseksueel is, dan is het anders. Dan ervaren ze het wel als iets heel ergs en wordt het niet geaccepteerd. Een belangrijke oorzaak hiervoor is de angst ‘wat zullen anderen hier wel niet van denken?’”.

om zich zo goed mogelijk in te zetten voor de eenheid, de eer en het welzijn van de familie. Familieleden dragen een wederzijdse verantwoordelijkheid naar elkaar. Wat het ene familielid doet, heeft effect op andere familieleden en hoe zij door anderen worden gezien. Terwijl in de autochtone samenleving de nadruk ligt op vragen als ‘wat wil ik en wat wil ik veranderen’, ligt het in migrantenkringen meer op de vragen ‘wat vindt de familie belangrijk en welke veranderingen zijn hierin toelaatbaar’. De relatie tot familieleden is voor biculturelen dus van groot belang (Van Der Putten, 2010; Hira, 2010; Pierik & Van Hoof, 2010).

Schaamte, trots en het belang van niet uit de toon vallen

In veel migrantenkringen gelden duidelijke gedragsregels. Het is onwenselijk als een individu deze doorbreekt. Gerelateerd aan de familiecultuur, draag je naar familieleden de verantwoordelijkheid om niet uit de toon te vallen. Als dit toch gebeurt, is de eerste vraag die bij veel migranten opduikt: ‘Wat zullen anderen hier van denken?’. In kringen waar de eercultuur sterk is, is men al gauw bang dat de eer van de familie wordt aangetast zodra een familielid uit de toon valt. Van iedereen binnen de familie wordt verwacht dat hij of zij de eer hoog houdt. Indien iemand zich niet eervol gedraagt, wordt niet alleen de persoon zelf maar ook diens familie er op aangekeken. Eer hangt voor een belangrijk deel af van hoe anderen over je denken. In veel kringen is het ongepast om de vuile was buiten te hangen en wordt er naar de buitenwereld toe gezwegen over gedragingen die afwijken van de norm. Op die manier voorkomen families dat ze onderwerp worden van geroddel en een slechte reputatie (Van Der Putten, 2010; Bouman, 2010).

26

“In deze kringen hebben mensen het niet snel over zichzelf. Als je anders bent dan de rest, wordt dit als iets negatiefs gezien. Je moet in de algemene kaders passen. Als iemand homoseksueel is en hiervoor uitkomt bij familie, dan is de eerste reactie van familieleden meestal: ‘praat er met niemand over! Wat zullen anderen hiervan denken?’. Wat je zelf vindt is minder belangrijk”.

“Schaamte is het grootste probleem als het gaat over homoseksualiteit in Turkse kringen. Vaak wordt gezegd dat het uit religie voortkomt, maar eigenlijk staat schaamte bovenaan als probleem. Uit schaamte wordt er niet over gepraat en durven homoseksuelen het ook niet te vertellen aan hun ouders en omgeving”.

Homoseksualiteit wordt in Nederland, net als overal ter wereld, als minder ‘gewoon’ beschouwd dan heteroseksualiteit. Het is daarom lastig voor een LHBT’er en diens omgeving om ermee om te gaan; het roept vaak allerlei vragen, verwarring, afkeer en angst op. In biculturele kringen, waar de nadruk nog meer ligt op niet uit de toon te vallen, geldt dat nog sterker. Het thema LHBT roept schaamte op en botst met de eer of trots van biculturelen (Pierik & Meintser, 2008: 10; Pierik & Rothuizen, 2010: 4).

Over (homo)seksualiteit wordt niet gepraat

Homoseksualiteit is een bekend verschijnsel in Marokko, Turkije, Suriname en op de Antillen. In deze landen en in biculturele kringen in Nederland is het echter veel minder gebruikelijk om over het onderwerp te praten dan in de meeste autochtone gezinnen in Nederland. Het is een taboe. Het is niet alleen homoseksualiteit waarover niet gepraat wordt, maar seksualiteit en relaties in algemenere zin (Van Der Putten, 2010). Seksualiteit is privé. Het is iets voor in de slaapkamer, niet iets wat je met de buitenwereld deelt. Laat staan dat je praat over homoseksualiteit. Homoseksualiteit wordt getolereerd, mits je er

27

“In families wordt er liever niet gepraat over homoseksualiteit”.

niet over praat. Een moslima zegt daarover in een rapport van FORUM: “Het is een onderwerp waar je als moslim niet eens bij stil hoort te staan. Wij zijn nu eenmaal opgegroeid met het idee dat je sommige dingen maar beter bedekt kunt houden...” (gecteerd in Nahas, 2005: 12).

De rol van de machocultuur

Uit diverse onderzoeken blijkt dat de gemiddelde Nederlander moeite heeft met vrouwelijk gedrag van (homoseksuele) mannen. De meerderheid van de Nederlanders verwacht van homoseksuelen dat zij zich aanpassen aan de gedragscodes van heteroseksuelen (Eddehbia et al., 2010: 7). ‘Mannelijk’ gedrag is de norm voor alle mannen. Op vergelijkbare wijze heeft een deel van de Nederlanders moeite met transgenders: ze willen graag weten of ze met een man of een vrouw te maken hebben. Onder Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse Nederlanders heerst een nog sterkere norm om als man zo ‘mannelijk’ mogelijk te zijn en als vrouw zo ‘vrouwelijk’ mogelijk (Bouman, 2010).

Volgens het onderzoek 'Als ze maar van me afblijven' (Buijs et al., 2009) komt geweld tegen homoseksuelen door Marokkaanse jongens niet in eerste instantie voort uit religieuze overtuigingen, maar uit ideeën over mannelijkheid en seks. Diverse andere onderzoeken steunen deze aanname (o.a. Bouman, 2010). Deze ideeën komen voort uit een machocultuur. Dat wil zeggen dat allerlei vormen van gedrag als zwak worden gezien, diepe schaamte oproepen en botsen met hun trots. Mannen doen er alles aan om niet als zwak over te komen. De schaamte voor zwak zijn "moet worden afgedekt met een dikke deken van stoerheid, hardheid en agressie. Je moet cool en ongevoelig zijn" (Kaldenbach, 2011: 17). De machocultuur schrijft bijvoorbeeld voor dat mannen geen angst en verdriet mogen tonen, niet mogen toegeven dat ze iets niet kunnen en absoluut niet vrouwelijk mogen lijken.

"Bij Turkse mensen komt trots op de eerste plaats. Als man wil je stoer zijn. Als je homo bent, dan ben je niet mannelijk en niet stoer. Dit botst met hun trots".

28

Als het gaat om seksuele handelingen tussen mannen, wordt er binnen de machocultuur vaak een onderscheid gemaakt tussen mannen die gepenetreerd worden en mannen die de actieve rol aannemen in de seksuele handeling. Men associeert de laatstgenoemde man met mannelijkheid, kracht en sociale status, terwijl men eerstgenoemde als zwak en vrouwelijk ziet. In dit beeld is homoseksualiteit dus iets tussen ongelijken (Eddehbia et al., 2010: 13; Pierik & Van Hoof, 2010). De machocultuur speelt een belangrijke rol in de Marokkaanse maar ook in de Turkse, Antiliaanse en Surinaamse gemeenschap.

"Een belangrijk verschil tussen de Nederlandse en Turkse cultuur is dat de Nederlandse expressief is. De zichtbaarheid van homoseksualiteit staat centraal: je moet kunnen laten zien dat je homoseksueel bent. In Turkije ligt dat anders. Daar zijn homoseksuele handelingen getolereerd mits je het niet aan de buitenwereld uitdraagt. Wat in je slaapkamer gebeurt is privé, daar heb je het niet over, daar ben je niet open over. homoseksuelen in Turkije zijn vaak ook gewoon met een vrouw getrouwd. Dit verschil maakt het thema van Turkse LHBT'ers in Nederland ingewikkeld: het wordt door veel Turkse Nederlanders niet als probleem gezien dat je niet open over homoseksualiteit kunt praten".

Openheid over jezelf is niet de norm

In Nederland overheerst de overtuiging dat het van belang is om open te zijn en om jezelf te kunnen zijn in alle omstandigheden. Voor veel migranten betekent 'jezelf zijn' niet dat je de nadruk legt op je individualiteit en op hetgeen jou anders maakt dan anderen. Laat staan dat je naar iedereen open bent over je homoseksualiteit. Als je niet open kunt zijn over je homoseksualiteit naar je ouders, wordt dat door autochtone Nederlanders al snel als zielig en problematisch gezien. Zo ervaren lang niet alle biculturelen dit. Jezelf zijn kan ook betekenen dat je je in zekere mate voegt naar de normen binnen je familie en gemeenschap. Niet iedereen is opgegroeid met het idee dat je moet streven naar zelfontplooiing en openheid over jezelf als persoon. Dit streven is niet van belang wanneer je inzet voor de familie en de gemeenschap centraal staat. Je hoeft niet te praten over je seksuele geaardheid of genderidentiteit, dit is irrelevant en ongepast. Zo vertelt iemand met een Surinaamse achtergrond, die een brief had geschreven aan zijn moeder waarin hij vertelde dat hij homoseksueel was: "Ik kreeg daar geen reactie op. In het Westen moet je alles uitgebreid bespreken. Maar geen reactie betekende voor mij dat het oké was" (in Hira, 2011: 65).

29

"Het wordt in Nederland steeds erger: zelfs in allerlei hoge posities geven mensen aan dat ze homo zijn. Het interesseert me niet wat je doet met je lijf, dat houd je voor jezelf. Het gaat om het werk wat deze mensen doen in hun positie, niet om wat ze thuis met hun lijf doen".

Op een vergelijkbare manier zeggen respondenten in een onderzoek van RutgersWPF: "In onze culturele groep hoeven dingen niet zo benoemd te worden" en "Stille diplomatie werkt beter dan het (Hollands) van de daken schreeuwen" (Cense, 2013: 18).

Onderscheid tussen homoseksueel contact en homoseksuele identiteit

In de Nederlandse samenleving wordt LHBT gezien als belangrijk onderdeel van je identiteit. Niet alle biculturelen ervaren dat ook op die manier. In biculturele kringen wordt vaak onderscheid gemaakt tussen homoseksueel gedrag en het 'stigma' van 'homo zijn'. Dat iemand met homoseksueel contact experimenteert, wil nog niet zeggen dat homoseksualiteit behoort tot de identiteit van die persoon, stellen zij (Eddehbia et al., 2010: 8). Seks tussen mannen duidt volgens deze groep niet op homoseksueel 'zijn'. "Homoseksueel

gedrag is universeel – homoseksuele identiteit en levensstijl zijn dat niet” (FORUM, 2005: 2). Sommige biculturelen zien homoseksualiteit daarom als iets ‘westers’: biculturelen die uit de kast komen in Nederland zijn als het waren ‘besmet’ met dit westerse fenomeen.

Volgens sommige critici is het onderscheid tussen homoseksuele relaties en homoseksuele identiteit kunstmatig. Zij zien het onderscheid als ‘geïnternaliseerde homofobie’: deze homoseksuelen kunnen niet voor zichzelf en hun omgeving toegeven dat homoseksualiteit een deel is van hun identiteit. Hoe het ook zij, er zijn verschillende groepen biculturelen die zich niet vinden in de automatische koppeling tussen homoseksueel contact en homoseksuele

“Homoseksualiteit is niet onbekend, het bestaat al eeuwenlang, maar iedere cultuur heeft een eigen manier gevonden om ermee om te gaan. In Marokko kan het bij iedereen bekend zijn als iemand homo is, maar zo lang hij dit achter gesloten deuren houdt en het niet zichtbaar maakt op straat dan wordt het getolereerd. Als je maar kinderen krijgt, zo denken ouders, dan moet je verder zelf maar weten wat je in je privéleven doet. Dit staat in contrast met Nederland, waar een open cultuur heerst en homoseksualiteit iets is wat je open moet kunnen uitdragen. Dit verschil geldt tevens voor seksualiteit meer algemeen: ook een heteroseksueel stel zoent niet zomaar op straat. Niet iedereen met een Marokkaanse achtergrond kan goed met de confrontatie omgaan die ze ervaren als ze homoseksualiteit zo open tegenkomen”.

identiteit en levensstijl. “Daarom hebben ze grote moeite om aansluiting te vinden met de Nederlandse cultuur waarin homoseksualiteit een zaak van publieke aandacht is en homoseksuelen hun seksuele voorkeur uitdragen als wezenlijk onderdeel van hun identiteit” (Buijs et al, 2009: 130).

De opvoedingsstijl biedt weinig ruimte voor openheid

Sterk gerelateerd aan bovenstaande punten, is het feit dat de gemiddelde manier van opvoeden in Nederland op belangrijke punten verschilt van de opvoedingsstijl die (met name eerste generatie) biculturelen gewend zijn en hanteren (Bouman, 2010). In een gemiddeld Nederlands gezin is er veel ruimte voor kinderen om met hun ouders te praten over wat hen bezighoudt. Ook seksualiteit wordt in meer of mindere mate besproken en jongeren zijn eraan gewend om thuis te discussiëren. Het ontwikkelen van autonomie, assertiviteit en zelfexpressie zijn belangrijke onderdelen van de opvoeding.

In veel biculturele gezinnen ligt de nadruk veel meer op een autoritaire rol van de ouder die vertelt wat moet en mag en op conformiteit van het kind. Er is minder gesprek over zaken die het kind bezighouden en er wordt al helemaal niet gesproken over onderwerpen als seksualiteit. Kinderen kunnen niet gemakkelijk ergens terecht met hun vragen, wat het lastiger maakt voor hen om op goede wijze om te gaan met persoonlijke kwesties waaronder hun seksualiteit. Volgens Bouman kan het gebrek aan discussies thuis bovendien bijdragen aan een gebrek aan openheid voor meningen van anderen en aan het gevoeliger zijn voor groepsdruk (Bouman, 2010: 8).

Overigens zijn er wel signalen dat een open en vertrouwelijke relatie tussen ouder en kind ook steeds belangrijker wordt gevonden onder tweede en derde generatie migranten (Bouman, 2010).

Vooroordelen over homoseksualiteit

Mede doordat men er niet over praat, is er weinig kennis over het onderwerp. Het beeld dat mensen van homoseksualiteit hebben is daardoor grotendeels gebaseerd op vooroordelen. Zo zijn er diverse groepen biculturelen die homoseksualiteit als een ziekte zien, waarvan je misschien genezen kan worden door alsnog een heterorelatie aan te gaan of door een imam of priester in te schakelen. Tegelijkertijd zorgt het beeld van een ziekte ervoor dat mensen bang zijn dat ze besmet kunnen raken. Veel biculturelen zien homoseksualiteit als iets vies en onnatuurlijks en/of als een zonde. Homoseksualiteit wordt bovendien geassocieerd met soa's en aids, met pedofilie en overmatig veel seks (Nahas, in Ramsaran & Spaans, 2003: 111-8). In de moedertaal van veel migranten is het woord voor homoseksualiteit een zeer negatieve term. In Marokko bijvoorbeeld kleeft aan de term ‘lûti’ voor homoseksuelen het beeld van seksuele wandaden (Nahas, 2005: 13). Deze term is namelijk gebaseerd op het verhaal van Loet dat we in de volgende paragraaf beschrijven. De term voedt de negatieve vooroordelen.

Homoseksualiteit botst met religieuze normen

Hoewel religieuze en culturele normen ontzettend nauw met elkaar verweven zijn, kunnen we stellen dat religie een belangrijke reden is voor biculturelen om LHBT af te wijzen. Binnen (bijna) alle religieuze stromingen zijn er groepen die LHBT afwijzen. Seksualiteit wordt gezien als onlosmakelijk verbonden met het huwelijk, voortplanting en/of het stichten van een gezin. Diverse religieuze groepen associëren homoseksualiteit met de zonde van seksuele

losbandigheid. Binnen de twee grootste religieuze stromingen in Nederland, het christendom en de islam, is homoseksualiteit dan ook een gevoelig onderwerp.

Het woord 'homoseksualiteit' komt niet voor in de Bijbel en de Koran. Dit woord is pas veel later ontstaan. Wel wordt er soms over homoseksuele handelingen gesproken. In de Bijbel staan een aantal verhalen die kunnen

“Voor moslims vormt het geloof de hoofdreden om homoseksualiteit af te keuren. Wat afwijkt van het geloof is een probleem en wordt later bestraft”.

worden geïnterpreteerd als verbod op homoseksualiteit. In het boek van Leviticus staat dat een man niet het bed mag delen met een man zoals met een vrouw. Ook seks met menstruerende vrouwen, incest en seks met dieren worden hierin afgewezen. In het boek Genesis staat het verhaal van Lot, wiens volk zich schuldig maakt aan homoseksuele handelingen. Het volk wordt hiervoor gestraft door God. Ook in de Koran staat het verhaal van Lot, hier Loet genoemd. Het volk van Loet maakt zich schuldig aan seksuele losbandigheid, waaronder seks tussen mannen, seks met kinderen en met dieren. Allah straft door vernietiging van het volk (zie bijv. Nahas, 2005). Religies hebben altijd te maken met interpretatie van heilige teksten en in de loop van de tijd kunnen interpretaties veranderen. Bovenstaande verhalen worden door veel religieuzen geïnterpreteerd als verbod op homoseksualiteit. Toch is er in diverse religieuze stromingen steeds meer ruimte gekomen voor tolerantie of zelfs acceptatie van homoseksualiteit. Deze trend is de afgelopen decennia heel duidelijk zichtbaar in de ontwikkeling van het christendom. Over de islam heerst onder veel mensen het beeld dat het absoluut niet samengaat met homoseksualiteit en daarom de emancipatie van LHBT'ers ernstig in de weg staat. Echter, ook de Koran wordt op verschillende manieren geïnterpreteerd en het is onjuist om de islam per definitie als anti-LHBT te bestempelen. Omdat het beeld dat de islam anti-LHBT is domineert en omdat een groot deel van de biculturelen in Utrecht moslim is, zullen we wat uitvoeriger ingaan op de relatie tussen de islam en LHBT. Kun je moslim zijn én LHBT'er, of sluit het één het ander uit? Dit is voor LHBT'ers die moslim zijn een cruciale vraag waar sommigen flink mee worstelen. Ook voor hun omgeving en voor hulpverleners is het een belangrijke vraag.

Er zijn veel verschillende interpretaties van het verhaal van Loet en van de betekenis van homoseksualiteit volgens de islam. Het merendeel van

moslimgeleerden stelt dat homoseksualiteit tussen mensen met hetzelfde geslacht verboden is (Omar Nahas, geparafraseerd in Eddehbia et al., 2010: 10). Zij baseren zich daarbij zowel op de Koran als op hadiths, overleveringen van de profeet Mohammed. Veel moslims sluiten zich aan bij deze afwijzing van homoseksualiteit. Het is volgens hen 'haram': het wijkt af van de richtlijnen voor moslims en is daarom verboden.

Toch is het ongepast om de islam simpelweg te presenteren als incompatibel met homoseksualiteit. Er zijn ook islamgeleerden en moslims die stellen dat vrijwillige homoseksuele relaties niet in strijd zijn met het geloof. Volgens hun interpretatie van de Koran heeft vrijwillige, liefdevolle homoseksualiteit niets te maken met het gedrag waar het volk van Loet voor werd gestraft. Er is een groeiend aantal imams in Nederland die openstaan voor de dialoog over LHBT, al gaat het voorlopig om een minderheid (Eddehbia et al., 2010;

“Een grote groep mensen heeft het vooroordeel dat je niet én moslim én homo kunt zijn. Dit geldt voor mensen binnen de moslimgemeenschap, maar ook voor veel beleidsmakers en hulpverleners. Het is van belang dat dit beeld wordt ontkracht. Biculturele homo's en lesbiennes hoeven niet af te stappen van hun geloof”.

“Sommige imams hebben een open houding naar dit thema. Zo ken ik in Amsterdam een imam die steun bood aan een lesbische vrouw die vanwege familiedruk kort was getrouwd met een man. De imam toonde begrip voor haar en zei dat ze zichzelf moet accepteren zoals ze is. Wij zijn nu in Amsterdam in gesprek met een groep imams over dit thema, dit gaat goed”.

Eddehbia & Van Der Putte, 2010). Bovendien kwam recentelijk voor het eerst in Nederland een imam uit de kast. Deze imam, Hasin Janssen genaamd, zet zich nu in om homoseksualiteit bespreekbaar te maken onder moslims. Veel moslims zien dit als propaganda voor homoseksualiteit en keuren het af, maar andere moslims zijn blij met dergelijke ontwikkelingen.

Hoe een moslim over homoseksualiteit denkt, hangt niet alleen af van zijn of haar religieuze overtuigingen maar ook van zijn of haar culturele normen en waarden. Religie en cultuur zijn zo nauw met elkaar verbonden dat het moeilijk is om ze los van elkaar te zien. Volgens islamoloog Amanullah de Soudy is het in feite niet de Koran, maar zijn het homofobe gemeenschapsnormen die ten grondslag liggen aan vijandigheid tegenover homoseksualiteit (in: Eddehbia

& Van Der Putte, 2010: 8). Omar Nahas zegt hierover: “(...) de islamitische afwijzing is waarschijnlijk voortgekomen uit de weerzin en gêne binnen de moslimgemeenschap, en het religieuze verbod heeft op zijn beurt weer de sociale afkeuring versterkt” (2005: 12).

De druk om een ‘traditioneel’ gezin te stichten is groot

Sterker dan bij de gemiddelde Nederlandse familie speelt het huwelijk in migrantenkringen een belangrijke rol. Er wordt van je verwacht dat je een heteroseksueel huwelijk aangaat en een gezin sticht. Een homoseksuele relatie botst met de norm en met de verwachtingen. Ouders en soms ook LHBT’ers zelf hebben uitgekeken naar een gezin met (klein)kinderen. De druk om een heteroseksueel huwelijk met kinderen aan te gaan is groot.

Hans Kaldenbach zegt hierover: “Veel laagopgeleide Antilliaanse meisjes hebben *deep down* de overtuiging dat ze pas een volwaardige vrouw zijn als ze een kind hebben: ‘je bent pas echt vrouw als je moeder bent’” (2011: 48).

De rol van de straatcultuur

Een belangrijk verschil met het gemiddelde Nederlandse gezin is dat bij biculturele gezinnen, vooral bij Marokkaanse gezinnen, de opvoeding van oudsher veel meer bij de hele gemeenschap ligt. Met name eerste generatie migranten oefenden weinig toezicht uit op hun zonen. Zij gingen er vanuit dat de straat de belangrijkste opvoedingsplaats is en dat niet zij als ouder maar de gemeenschap of samenleving daar verantwoordelijk is. Deze biculturele jongens vinden hun rolpatronen eerder op straat dan thuis. Zij hechten zich in hoge mate aan de subcultuur van biculturele jongeren waarvan ze deel uitmaken. De normen die gelden in deze subcultuur of straatcultuur zijn daardoor vaak belangrijker in de ontwikkeling van jongeren dan de opvoeding die ze van huis uit meekrijgen (Bouman, 2010).

“Er bestaat wrijving tussen sommige homoseksuelen en moslimjongeren en soms leidt dit tot escalatie. Dit is maar af en toe. De media maken het probleem erg groot. Het is een wisselwerking. De Nederlandse media en samenleving hebben een zondebok nodig. Jongeren leren van huis uit dat het onderwerp homoseksualiteit een vloek is. Sommigen vallen homo’s er mee lastig. Ouders geven aan dat ze dit niet mogen doen. Ook vanuit de moskee wordt gezegd: draai je om, laat de ander. In verband met groepsdruk en stoer willen doen gebeurt het soms echter toch”.

Hoewel er in de machocultuur en de islam al richtlijnen zijn voor een duidelijk onderscheid tussen wat ‘mannelijk’ en wat ‘vrouwelijk’ is, zijn deze richtlijnen binnen de straatcultuur extra aangescherpt (Bouman, 2010: 14). Met name onder Marokkaanse jongeren speelt de groepsdynamiek van hun straatcultuur een centrale rol in het ontwikkelen van homonegatief gedrag. Onder jongeren ontstaat op die manier druk om agressie te vertonen naar homoseksuelen, omdat ze anders geen ‘echte man’ zijn en wellicht zelf homo zijn (Eddehbia & Van Der Putte, 2010: 13-4). Het is binnen de straatcultuur een verschrikking om als zwak te worden gezien. Jongeren moeten steeds naar elkaar bewijzen dat ze mannelijk zijn. Zich afzetten tegen homoseksualiteit is een veelgebruikte strategie om deze stoere identiteit te bevestigen (Bouman, 2010: 14-5).

We moeten voorkomen dat het beeld ontstaat dat alle moslimjongeren in Utrecht het bestaan van LHBT als een groot probleem zien en zich respectloos gedragen naar LHBT’ers toe. Dat een groot deel van hen homoseksualiteit afkeurt volgens hun eigen normen en waarden, wil niet zeggen dat ze zich negatief gaan gedragen naar homoseksuelen. Incidenten tussen moslimjongeren en homoseksuelen worden door media soms gepresenteerd alsof alle moslims neigen naar discriminatie en mishandeling van LHBT’ers. Gelukkig is dat geenszins het geval.

Vasthouden aan het herkomstland zoals deze vroeger was

Op allerlei plekken ter wereld vind je migrantengroepen die vasthouden aan normen en waarden die golden in het herkomstland op het moment dat ze dit land verlieten. Dit heeft te maken met de ‘condición migrante’: vanwege de kloof tussen herkomstland en het nieuwe land, ervaren zij hun verblijf in het nieuwe land tegelijkertijd als permanent en als tijdelijk. Dit

“De homobeweging in Marokko is tien stappen verder dan de homobeweging voor de Marokkaanse Nederlanders”.

heeft invloed op de persoonlijke en sociale ontwikkeling van eerste generatie migranten (Kortmann, 2010: 13-4). Het gevolg hiervan kan zijn dat migranten er conservatievere standpunten op nahouden dan de meeste mensen in het herkomstland in het heden. Dit kan doorwerken op de tweede en derde generaties migranten.

De behoefte om zich af te zetten tegen de Nederlandse samenleving Tolerantie jegens of zelfs acceptatie van homoseksualiteit is voor veel

politici en beleidsmakers één van de speerpunten in het integratieproces van migranten. Vaak denken zij hierbij vanuit het dominante perspectief op homoseksualiteit, respect en jezelf kunnen zijn. Een perspectief dat niet goed aansluit op veel biculturele kringen. Bovendien neigen zij te vergeten dat ook onder de autochtone bevolking lang niet iedereen tolerant staat ten opzicht van LHBT. Biculturele jongeren voelen zich onder druk staan door het belang dat wordt gehecht aan hun omgang met homoseksualiteit en de

“De 2e generatie migranten Marokkaanse Nederlanders voelt zich verbonden aan zowel Nederland als aan Marokko. Zij kennen beide landen en ervaren vaak een dubbele identiteit. Een groot deel van de 3e generatie daarentegen heeft een ideaalbeeld van Marokko, omdat ze minder verbonden zijn met het dagelijks leven daar. Zij ervaren in Nederland veel strubbelingen en neigen ernaar zich af te scheiden van de Nederlandse samenleving”.

manier waarop zij allemaal over één kam worden geschoren als homofoben. Tegelijkertijd voelen ze zichzelf vaak gediscrimineerd en gestigmatiseerd omdat zij als bicultureel een etnische minderheid vormen in het land. Hierin voelen zij zich onvoldoende serieus genomen. Dit leidt ertoe dat sommige biculturelen (met name jongeren) extra neigen zich af te zetten tegen homoseksualiteit. Daarmee bewijzen ze naar zichzelf en anderen dat ze stoer en mannelijk zijn en geven zij tegelijkertijd uiting aan hun frustratie met de Nederlandse maatschappij.

4.2 Knelpunten bij het bespreekbaar maken

In iedere Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse gemeenschap in Utrecht spelen minstens een aantal van bovenstaande factoren een rol in de wijze waarop er over LHBT gedacht wordt en hoe er met het onderwerp en met LHBT'ers wordt omgegaan. Misschien wel de belangrijkste oorzaak van de moeizame relatie tussen biculturelen en LHBT is het feit dat er niet over wordt gepraat. Daardoor kunnen vooroordelen blijven voortbestaan en kan het lijken alsof LHBT in de eigen kring niet voorkomt. Zodra een bicultureel dan wel LHBT'er blijkt te zijn, valt hij of zij hiermee erg uit de toon en dreigt de eer van de familie aan te tasten. Het is daarom cruciaal om te werken aan betere bespreekbaarheid van LHBT in biculturele gemeenschappen.

Gezien de vele gevoeligheden omtrent het thema, is het een lastige opgave om te werken aan bespreekbaarheid van het thema LHBT. Toch is het niet

onhaalbaar. Er zijn wel degelijk openingen om taboes binnen migrantenkringen bespreekbaar te maken (FORUM, 2006: 22). Er zijn al diverse partijen in en buiten Utrecht actief in het bespreekbaar maken van taboes waaronder homoseksualiteit. Dit gaat niet altijd even makkelijk. In de interviews en literatuur geeft men aan hierbij tegen de onderstaande knelpunten aan te lopen.

Mensen nemen weinig aan van buitenstaanders

Als een autochtone Nederlander het gesprek wil aangaan over LHBT met een groep biculturelen, zal hij of zij waarschijnlijk stuiten op veel weerstand. Mensen laten zich niet gauw iets vertellen over zo'n gevoelig onderwerp door iemand met andere religieuze en/of culturele normen en waarden. Het voelt alsof een buitenstaander hen de les komt lezen. Voor sommigen voelt de manier waarop autochtone Nederlanders streven naar openheid over LHBT zelfs als propaganda, alsof zij anderen willen 'bekeren' tot LHBT. Het is daarom belangrijk dat het initiatief tot het bespreekbaar maken van LHBT vanuit de etnische kring zelf komt, of dat een sleutelfiguur uit deze kring een belangrijke rol speelt in de organisatie van de bijeenkomst hierover (FORUM, 2006: 22).

“Mensen vinden het onderwerp wel belangrijk, maar het ligt te gevoelig. Mensen zijn bang om geassocieerd te worden met een bijeenkomst over dit onderwerp en zullen deze daarom niet snel organiseren of bijwonen. Daarom moet je een bijeenkomst ook absoluut niet met 'thema homoseksualiteit' aankondigen”.

Er is een tekort aan mensen die het op de kaart willen en kunnen zetten

Het voorgaande punt brengt ons op een ander belangrijk obstakel: in veel migrantenkringen is er onvoldoende bereidheid om het thema vrijwillig zelf op de kaart zetten. Het is te risicovol om dit onderwerp op te pakken. Dit geldt vooral als het gaat om orthodoxe kringen. Immers, wanneer je dit doet kun je zelf ook als voorstander van LHBT worden gezien en daarmee veel kritiek ontvangen vanuit de gemeenschap of zelfs verstoten worden. Organisaties als Inspraak Orgaan Turken (IOT) en Samenwerkingsverband

“Het kan tot gezichtsverlies leiden om over zo'n taboe te praten in het openbaar”.

Marokkaanse Nederlanders (SMN) geven aan dat zij veel klachten en zelfs dreigementen hebben ontvangen nadat zij het thema op hun agenda hebben gezet. In Utrecht zijn er tot nu toe weinig sleutelfiguren uit biculturele kringen die dit thema publiekelijk aankaarten. Zelfs als ze er progressieve ideeën op nahouden op dit gebied, is de stap erg groot om hierover iets te zeggen op een bijeenkomst of via media. Daar komt bij dat veel mensen niet over de juiste vaardigheden en middelen beschikken om het thema op te pakken.

Het thema schrikt mensen af

Als er een activiteit wordt georganiseerd over homoseksualiteit en dit ook als zodanig wordt aangekondigd, zal dit veel biculturelen afschrikken. In sommige kringen zullen er weinig mensen willen deelnemen aan de activiteit, of komen ze met veel weerstand binnen. Het kan moeilijk zijn om deze weerstand te

“Sinds 2012 is het lastiger om over het onderwerp te praten. Dit heeft te maken met toegenomen spanningen en ook met de crisis: mensen hebben andere prioriteiten. Bovendien hebben weinig mensen de ervaring en middelen die nodig zijn om het onderwerp op te pakken”.

“In verband met de crisis hebben veel mensen het extra druk met werk en is het moeilijker om subsidies te krijgen voor activiteiten. Er worden minder activiteiten georganiseerd. Zo was de stichting Turkse Vrouwen eerst heel actief, bijvoorbeeld met emancipatieprojecten. Maar nu heeft de stichting alleen nog een spreekuur en een leesclub. Bovendien heeft het thema homoseksualiteit op het moment geen prioriteit. De behoefte en interesse van mensen ligt veel meer bij primaire vragen als zorg, overleven en werk”.

doorbreken. Dit geldt al helemaal als ook de relatie tussen religie en LHBT een centrale plek krijgt in de bijeenkomst.

Er is minder geld en ruimte voor activiteiten

Mede door de economische crisis zijn er veel migrantenorganisaties opgeheven en zijn er minder subsidies beschikbaar. Mensen hebben het druk met hun eigen werk en met zorg voor familie. Daardoor worden er sowieso minder activiteiten georganiseerd. Bovendien zijn er allerlei thema's die op het moment voor veel biculturelen urgenter zijn om te behandelen dan het thema

LHBT. Er is veel vraag naar bijeenkomsten over thema's als zorg, uitkeringen en arbeid. Om deze reden ervaren sommigen de druk van buitenaf om LHBT op de agenda te zetten als ongepast.

4.3 Voorwaarden voor het bespreekbaar maken

Ondanks deze knelpunten, blijkt het niet onmogelijk om te werken aan bespreekbaarheid van LHBT. Door het thema te behandelen binnen verschillende informatiebijeenkomsten, dialogen en andere activiteiten, raken biculturelen geleidelijk bekender met en opener over het thema. Om succesvol te zijn, dienen deze bijeenkomsten wel te voldoen aan een aantal voorwaarden. We noemen een paar belangrijke voorwaarden, die grotendeels door sleutelfiguren uit Utrechtse migrantenorganisaties zelf zijn aangedragen.

Activiteiten dienen van binnenuit georganiseerd worden

Het is begrijpelijk dat het gemakkelijker is om het gesprek over LHBT aan te gaan wanneer iemand uit de eigen gemeenschap het thema op de kaart zet. Een belangrijke voorwaarde voor het bespreekbaar maken is dat sleutelfiguren uit migrantenkringen bereid en gemotiveerd zijn om met hun eigen gemeenschap het gesprek aan te gaan over omgaan met LHBT'ers. Voor de toekomst is het van belang dat bestaande migrantennetwerken en sleutelfiguren daaruit geprikkeld worden om het thema LHBT zelf op te pakken. Hoewel de activiteiten van binnenuit georganiseerd moeten worden,

“Je moet soms wat forceren om dit onderwerp op de kaart te zetten, daar is niets mis mee”.

“Je moet niet het onderwerp homoseksualiteit centraal stellen bij activiteiten, maar in plaats daarvan respect naar de medemens. Daarin kan een klein en subtiel onderdeel gaan over respect voor homoseksuelen”.

is er vaak wel een prikkel en soms ook ondersteuning van buitenaf nodig. Met het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' zijn in het voorjaar van 2014 belangrijke stappen gezet in het mobiliseren en trainen van sleutelfiguren uit een aantal migrantenkringen.

Stem af op de doelgroep

Om te voorkomen dat mensen afschrikken door het onderwerp LHBT, kan dit onderwerp ingebed worden in een algemener thema zoals 'opvoeding', 'relaties', 'discriminatie' of 'tolerantie'. Ook kan het onderwerp worden verwerkt in een algemener programma waarin taboes bespreekbaar worden gemaakt. Op die manier kan het onderwerp wel worden besproken, maar gebeurt dit in een context die voor de biculturele gemeenschap in kwestie acceptabel en voldoende veilig is.

Het thema LHBT aanbieden in een algemener kader heeft niet alleen als voordeel dat het minder weerstand oproept. Het voorkomt ook dat LHBT'ers nog sterker als een groep worden gepresenteerd die 'anders' is. Als homoseksualiteit en het thema transgenders apart worden besproken, blijft het anders dan normaal. Indien het onderwerp meer geïntegreerd wordt in het algemene programma, dan worden de thema's ook genormaliseerd

40

"Het is van groot belang om in te zien dat er grote diversiteit is onder biculturelen in Nederland en de manier waarop zij aankijken tegen homoseksualiteit. Zo is er bijvoorbeeld ook een groot verschil tussen hindoestanen en creolen, al komen ze uit hetzelfde land. Indien je een voorlichting of dialoog over dit onderwerp wilt organiseren, moet je er dus voor zorgen dat je mensen bij elkaar zet die zich met elkaar kunnen identificeren".

(Cense, 2013: 31). Echter, zodra er meer bereidheid en behoefte is om over het thema te praten, kan het wel nuttig en wenselijk zijn om er ook een aparte bijeenkomst over te organiseren.

Net als de manier waarop je het thema aanbiedt, is het ook van belang wat je precies wilt bespreken. Wordt het een informatiebijeenkomst of een dialoog? Worden er sprekers uitgenodigd en zo ja, wie? Wat is het uitgangspunt van de bijeenkomst en wat komt aan bod? Een belangrijke keuze is bijvoorbeeld of de relatie tussen religie en LHBT aan bod komt of niet. De keuze om in te gaan op dit gevoelige onderwerp kan in sommige groepen een constructieve

"De voorlichter moet uit dezelfde groep komen qua achtergrond, geslacht en leeftijd, dat is het meest effectief. Dit helpt om een gevoel van 'wie ben jij om dat te vertellen' te voorkomen".

dialoog in de weg staan. De ene groep is gebaat bij een confronterende aanpak, de andere groep schrikt alleen maar van een dergelijke confrontatie. Het verschilt dus sterk per groep wat er mogelijk is, waar behoefte aan is en waar de grenzen liggen. Een bijeenkomst over zo'n gevoelig onderwerp kan alleen slagen als deelnemers zich voldoende veilig voelen in de groep en zich in elkaar kunnen herkennen. Daarom is het belangrijk om (in eerste instantie) het gesprek aan te gaan in de bestaande migrantenkringen en om niet diverse kringen bij elkaar te zetten. Voor sommige migrantengroepen zal het prima zijn als er zowel mannen als vrouwen aanwezig zijn bij de bijeenkomst, terwijl het voor andere groepen van belang is dat het gescheiden plaatsvindt. Verder is het goed om aparte bijeenkomsten te organiseren voor jongeren.

Kortom, het is een kwestie van maatwerk. Voor een goede afstemming op de doelgroep is het een vereiste dat iemand uit de gemeenschap zelf de bijeenkomst (mede)organiseert.

Bied betrouwbare informatie

Om vooroordelen te ontcrachten is het van belang om in een bijeenkomst veel aandacht te besteden aan informatievoorziening. Aan bod moet komen

"Het is van belang om het besef te ontwikkelen dat homoseksualiteit van alle tijden en plaatsen is. Je kunt er moeilijk over doen, maar het bestaat nou eenmaal".

"Voor iedere doelgroep moet je een andere techniek hanteren".

dat homoseksualiteit geen besmettelijke ziekte is, niet afgeleerd kan worden en dat je er als LHBT'er niets aan kunt doen. Het kan nuttig zijn om een

"Het werkt krachtig als je een persoonlijk verhaal van een LHBT'er toevoegt in een voorlichting. Vaak hebben wij het over de groep in plaats van dat we ze erbij betrekken".

biculturele arts met dezelfde culturele achtergrond uit te nodigen om te vertellen wat LHBT is, omdat sommigen het dan gemakkelijker aannemen dan van een autochtone arts. Zo vertelt de voorzitter van een Marokkaanse

41

studentenvereniging in een onderzoek van Radar: “Er kwam een arts die verklaarde dat het aangeboren was en daarmee was de discussie daarover gesloten en was het vertrekpunt van de discussie dat homoseksualiteit aangeboren was. Die arts was een Arabische man” (in Kooistra & Dekker, 2006: 15).

Breng het zo dicht mogelijk bij de eigen ervaring. Hoe dicht je het thema bij de mensen zelf brengt, hoe beter het aansluit. In veel kringen moet je het thema zo concreet mogelijk maken. Praat bijvoorbeeld over de vraag ‘wat zou jij doen als je eigen zoon, dochter, broer of zus thuis komt met een partner van dezelfde sekse?’. Of koppel het aan de ervaringen die deelnemers hebben met niet gerespecteerd worden in de samenleving omdat ze op een bepaalde manier ‘anders’ zijn.

Een biculturele LHBT’er die zijn of haar persoonlijke verhaal vertelt, kan een waardevolle aanvulling zijn op de bijeenkomst. Veel biculturelen hebben nog nooit een LHBT’er uit de eigen gemeenschap ontmoet en menen dat die er niet zijn. Of ze hebben het beeld dat LHBT’ers raar en slecht zijn. Zodra zij het gesprek aan kunnen gaan met een biculturele LHBT’er en hem of haar van alles kunnen vragen, zullen ze merken dat veel van hun vooroordelen niet kloppen met de werkelijkheid.

Het is niet altijd verstandig om een biculturele LHBT’er uit te nodigen. Wanneer de weerstand tegen het thema groot is, kan het beter zijn om het woord te geven aan een biculturele heteroseksuele persoon die de gemeenschap al kent en respecteert. Het zal namelijk niet altijd lukken als LHBT’er om de weerstand tegen het thema weg te nemen. In een onderzoek van Radar zegt de voorzitter van een Marokkaanse studentenvereniging hierover: “Je hebt bruggenbouwers nodig, scharnieren die in beide werelden staan. Liefst geen homoseksueel die het bespreekbaar wil maken, want dan denken ze dat die ze probeert over te halen”. Beter is het om een gerespecteerde heteroseksueel te laten praten hierover, “[zo]dat ze gaan denken van ‘waarom zegt hij dat?’” (Kooistra & Dekker, 2006: 13-4). Een

“Acceptatie mag nooit het doel zijn. Het moet gaan om respect voor het recht op leven, om het mogen hebben van andere opvattingen ook al keur je die zelf af, om het recht op leven zoals je wilt leven. Er moet ruimte zijn voor afkeuring van homoseksualiteit, mits dit niet leidt tot disrespect”.

alternatief op het uitnodigen van een LHBT’er is het geven van voorbeelden van populaire bekende mensen met dezelfde culturele achtergrond die LHBT’er zijn. Dit kan ook helpen in het bevorderen van respect, tolerantie of acceptatie. Opnieuw geldt: het hangt erg van de groep af wat de beste methode is.

Doel niet op acceptatie maar op wederzijds respect

In een bijeenkomst over LHBT dient evenveel ruimte te zijn voor negatieve als voor positieve meningen en uitingen over het thema. Iedereen moet op gelijke wijze eerlijk kunnen uitleggen hoe hij of zij over dit thema denkt. Alleen dan ontstaat er ruimte voor een constructieve dialoog over tolerantie en respect.

Het bespreekbaar maken van LHBT betekent niet dat iedereen LHBT moet accepteren. Er mogen verschillen in opvattingen en gewoonten bestaan, ook met betrekking tot het LHBT-thema. Elk mens heeft het recht op vrijheid van religie en vrijheid van meningsuiting en het recht om niet gediscrimineerd te worden. Vanuit deze gedeelde waarden kan gemakkelijker de dialoog worden

“Iedereen weet dat dit onderwerp speelt. Niemand wil gediscrimineerd worden. Jij vraagt ook om respect. Je moet ook respect hebben voor homoseksuelen. Dat betekent niet dat je zelf homo moet worden, het gaat om respect. Ook in jullie gemeenschap kan iemand homoseksueel zijn”.

aangegaan over omgaan met LHBT. Bespreekbaar maken betekent het stimuleren van een open en tolerante houding ten aanzien van het onderwerp en van het vormen en uitwisselen van verschillende meningen. Er is ruimte voor het onderscheiden van feitelijke informatie enerzijds en vooroordelen en meningen anderzijds. Acceptatie van homoseksualiteit kan hiervan een gevolg zijn, maar dit is geen voorwaarde voor de bespreekbaarheid van het thema.

Gebruik zo veel mogelijk kanalen

Om LHBT beter bespreekbaar te maken, is het van belang dat het thema op allerlei plekken aan bod komt: van de wekelijkse bijeenkomst van migrantenorganisaties tot voetbalverenigingen en scholen. Idealiter wordt het thema dus op zo veel mogelijk plekken opgepakt, al dan niet geïntegreerd in een algemener thema als ‘opvoeden’, ‘relaties’ of ‘respect’.

Noem de mogelijkheden voor individuele hulp en lotgenotencontact

In groepsverband zullen mensen er minder gemakkelijk voor uitkomen dat ze LHBT'er zijn of dat iemand in hun naaste omgeving dat is. Zorg ervoor dat bij een groepsactiviteit de mogelijkheden worden genoemd om als LHBT'er of als een familielid of vriend van een LHBT'er hulp te krijgen of lotgenotencontact te hebben. Maak duidelijk waar ze deze mogelijkheden kunnen vinden. Dit maakt voor hen de drempel lager om na de groepsactiviteit de stap naar hulp of lotgenotencontact te maken.

5. BICULTURELE LHBT'ERS

Als we ons een beeld willen vormen van biculturele LHBT'ers, is het eerste wat gezegd moet worden: dit is alles behalve een homogene groep. Zelfs tussen LHBT'ers met dezelfde etnische achtergrond en religie, kunnen grote verschillen bestaan in hoe zij hun homoseksualiteit of genderidentiteit beleven en hoe zij ermee omgaan. Desalniettemin hebben we in het vorige hoofdstuk kunnen zien dat er een aantal factoren zijn die in veel migrantenkringen spelen en die dus ook van invloed zijn op biculturele LHBT'ers. Wij kunnen hieraan gerelateerd een aantal knelpunten noemen waar de meeste van hen meer of mindere mate mee te maken hebben.

“Turkse homoseksuelen twijfelen vaak jarenlang over de vraag of ze over hun geaardheid moeten zwijgen”.

5.1 Knelpunten

Psychologische en gedragsproblemen

Veel biculturelen hebben te maken met culturele en religieuze normen die LHBT afwijzen. “Oftewel, als homo ben je verantwoording schuldig tegenover je hele (moslimse) omgeving én tegenover God. Althans, zo voelt dat” (Nahas, 2005: 12). Indien je in een gemeenschap opgroeit waarin LHBT als een ziekte of zonde wordt gezien, is de kans groot dat je dit oordeel internaliseert. Veel biculturelen hebben het negatieve oordeel als vanzelfsprekend overgenomen. Indien zij dan bij zichzelf toch gevoelens ontdekken die erop wijzen dat zij homoseksueel of transgender zijn, is het erg moeilijk om dit stuk van zichzelf te accepteren. “Je hebt het idee dat je eigenlijk iets verkeerd aan het doen bent, omdat je dat zo ingeprent wordt door de interpretatie van religie vanuit een specifieke cultuur of achtergrond (...), dat je foute gevoelens hebt en dat je een slecht mens bent” (in Cense, 2013: 12). Dit maakt het een stuk lastiger voor biculturelen om goed met hun seksuele geaardheid of genderidentiteit om te gaan. “Zij kunnen niet zeggen: ‘Hier ben ik, en ik kan er niets aan doen’” (respondent in het onderzoek van Bos & Bouchtaoui, 2010: 278).

Een gebrek aan zelfacceptatie kan een belangrijke oorzaak zijn van allerlei sociaal-psycho-sociale problemen. Veelvoorkomende klachten zijn

onzekerheid, depressie en suicidaliteit. Een deel van hen reageert op hun worsteling door een overmatig gebruik van drank of drugs. Hierdoor, en/of doordat zij uit huis zijn gezet, kampen sommigen met schulden. Bovendien hebben biculturele homoseksuelen een groter risico op soa's, mede door een gebrek aan goede voorlichting over veilige seks (Eddehbia et al., 2010; Pierik & Meintser, 2008; Rutgers WPF, 2013).

Loyaliteitsconflict

De meeste biculturelen willen graag loyaal zijn aan hun familie en vrienden en de normen, waarden en verwachtingspatronen die daar gelden. Zoals genoemd, is het in een familiecultuur niet zozeer van belang wat goed is voor het individu, maar wat binnen de familie past. Tegelijkertijd hebben biculturele LHBT'ers de behoefte om hun seksualiteit te ontplooien. Deze twee behoeften staan op gespannen voet met elkaar, wat kan leiden tot een lastig loyaliteitsconflict gepaard met onzekerheid en twijfel. Zij moeten hier een weg vinden: hoe loyaal blijven ze aan familie en vrienden en hoe loyaal zijn ze aan hun seksualiteit of genderidentiteit? Dit wordt ook wel 'dubbelbinding' genoemd (Pierik & Rothuizen, 2010: 4; FORUM, 2006: 20).

“Je moet rekening houden met het belang van familie in de Antilliaanse gemeenschap. Het draait er niet om individuen. Het gaat er niet om dat mensen bang zijn om homo te zijn, maar bang zijn voor de reactie van de familie. Veel van hen houden homoseksuele relaties daarom stiekem”.

Normenconflict

Biculturelen hebben in hun gezin en gemeenschap te maken met andere normen en waarden dan de normen en waarden die ze bijvoorbeeld tegenkomen op school, op het werk, op straat en in de media. In de eerste omgeving is homoseksualiteit een taboe, in de andere omgevingen domineert de norm dat je als LHBT'er open en zichtbaar moet kunnen zijn. In hoofdstuk 4.1 is al beschreven dat veel biculturelen zich niet herkennen in 'de autochtone

“Sommige moslims zien homoseksualiteit als een test. Je krijgt de uitdaging om er goed mee om te gaan door er niet naar te handelen en anders wordt je gestraft. Sommigen besluiten te conformeren aan religieuze en culturele normen en hun homoseksualiteit opzij te zetten”.

manier' om homoseksualiteit aan identiteit en expressie te koppelen. Deze spanning tussen normen en verwachtingen thuis en normen in de samenleving

“Zij moeten oppassen aan wie ze vertellen over hun homoseksualiteit. Als ze het met iemand bespreken dan lopen ze het risico op verstoting uit de gemeenschap. Het is de eigen verantwoordelijkheid van de homoseksueel om te kiezen of hij het wil delen met anderen en zo ja met wie”.

is verwarrend, vooral voor migranten van de tweede en derde generatie. Daarom wordt dit ook wel de 'tweedegeneratieproblematiek' genoemd (Pierik & Rothuizen, 2010: 5). Biculturelen staan voor de opgave om hun eigen normen te vormen, ook op het gebied van LHBT. Identiteitsvorming is ingewikkeld voor deze jongeren: velen voelen zich niet helemaal thuis bij de normen en waarden zoals die binnen het gezin gelden, maar ook niet bij die van de Nederlandse samenleving.

Biculturele LHBT'ers die religieus zijn, worstelen met een extra, erg belangrijk conflict: ben ik zondig als ik homoseksuele gevoelens heb en/of daar naar handel? Is het verkeerd om te denken dat ik geboren met het verkeerde biologische geslacht?

Dit is een zwaar conflict dat het proces van zelfacceptatie ernstig kan belemmeren. Soms schakelt een familielid een imam of priester in om hem of haar te 'genezen' van diens 'ziekte'. Meestal verheft deze poging tot genezing de interne strijd die de LHBT'er ervaart.

Schaamte en angst voor reacties omgeving

In biculturele gemeenschappen is het vaker zo dat er helemaal niet over seksualiteit wordt gepraat in een gezin. De stap om dan over homoseksuele gevoelens of genderidentiteit te praten is extra groot (Cense, 2013: 14). Het thema LHBT roept veel schaamte op. Dit maakt het erg lastig voor een biculturele LHBT'er om voor zijn of haar seksuele geaardheid of genderidentiteit uit te komen. Bovendien is het risicovol om dit te doen. Veel biculturelen leven met de angst voor verstoting of geweld door familie en/of vrienden. Er zijn tal van voorbeelden die tonen dat deze angst niet ongegrond is.

Dubbele discriminatie Biculturelen maken deel uit van een etnische minderheid in Nederland en zijn in die zin al een kwetsbare groep. Velen van hen ervaren op basis hiervan discriminatie in de Nederlandse samenleving. Ook LHBT'ers ervaren regelmatig discriminatie. Het is moeilijk om als LHBT'er opnieuw tot een gestigmatiseerde minderheid te behoren (Cense, 2013: 14). Zij kunnen te maken krijgen met 'dubbele discriminatie' (Pierik & Rothuizen, 2010: 5).

Gebrek aan gepaste hulpverlening

De hulpverlening en ontmoetingsplekken waar LHBT'ers terecht kunnen, worden gedomineerd door autochtone mensen en de normen en waarden die zij hebben. Zo zijn veel hulpverleners gericht op uit de kast komen. Bovendien is het voor biculturele hulpverleners lastig om dit onderwerp goed op te pakken, aangezien zij zelf ook minder gewend zijn om hierover openlijk te praten. De hulpverlening sluit daardoor onvoldoende aan op de situatie en behoeften van LHBT'ers. In het volgende hoofdstuk noemen we een aantal belangrijke behoeften, knelpunten en mogelijkheden op het gebied van hulpverlening. Eerst zullen we echter stilstaan bij de verschillende manieren waarop biculturele LHBT'ers omgaan met de zojuist omschreven conflicten en problemen.

48

5.2 Coping strategieën

Hoe biculturelen omgaan met hun homoseksualiteit of genderidentiteit verschilt sterk. We kunnen een aantal manieren onderscheiden waarop zij met de spanning omgaan tussen de normen in hun familie en migrantengemeenschap enerzijds en hun seksuele geaardheid of genderidentiteit anderzijds. Dit worden ook wel 'coping strategieën' genoemd. Omgaan met biculturaliteit en homoseksualiteit of genderidentiteit is zelden een proces met een eindfase. Biculturele LHBT'ers moeten steeds opnieuw behoeften en belangen met elkaar afwegen. Het kan ook goed zijn dat iemand het eerst twintig jaar volhoudt om zijn of haar homoseksualiteit te verbergen, om vervolgens alsnog openlijk een relatie aan te gaan met iemand van hetzelfde geslacht. Ook kunnen de strategieën met elkaar overlappen. We kunnen de volgende coping strategieën onderscheiden:

Onderdrukken/negeren

Sommige biculturelen die worstelen met een loyaliteitsconflict, ervaren de prijs van het handelen naar seksuele geaardheid of genderidentiteit als te hoog. Zij kiezen ervoor om deze behoeften te negeren. Zo blijven ze geheel loyaal naar de eigen culturele en religieuze normen en waarden waarmee zij zijn opgevoed. Soms blijven deze LHBT'ers vrijgezel, soms gaan zij een heteroseksuele relatie aan en stichten een gezin.

Loyaliteiten naast elkaar

Andere LHBT'ers laten diverse loyaliteiten naast elkaar bestaan. Terwijl zij loyaal blijven aan de familie en de culturele normen, onderzoeken zij in de persoonlijke vrije ruimte wel wat voor seksuele identiteit bij hem/haar past en ontplooiën zij zich hierin (Cense, 2013: 3). In sommige gevallen heeft deze LHBT'er wel een heteroseksuele relatie en een gezin en geeft hij of zij in het geheim ruimte aan de homoseksuele behoeften. Zij leiden een dubbelleven. Andere biculturele homoseksuelen hebben alleen een homoseksuele relatie, maar praten hier niet over met familie en andere mensen die daar moeite mee zouden hebben. Soms weet de familie wel van zijn of haar seksuele geaardheid, maar wordt dit onderwerp verzwegen. De geaardheid van de LHBT'er wordt niet geaccepteerd in de familie, maar stilzwijgend getolereerd. Zo hoeven de familierelaties niet te worden verbroken.

49

Openheid naar naasten

Ondanks het feit dat LHBT een taboe is en afgewezen wordt door de gemeenschap, kiezen sommige biculturele LHBT'ers toch voor openheid naar familie en vrienden. Zij gaan geleidelijk het gesprek aan met naasten, beginnend bij diegenen waarbij zij zich het veiligst voelen. Sommigen willen ook hun partner kunnen meenemen naar vrienden en familie. Deze biculturelen werken al dan niet expliciet aan het ontcrachten van de vooroordelen van familie en vrienden over LHBT. Iemand uit de Surinaamse gemeenschap zegt hierover: "Als je je ouders zoiets vertelt, dan moet je er direct vanuit gaan dat je een taak op je neemt, namelijk hen opvoeden over wat homoseksualiteit is. Je kunt geen *coming out* hebben zonder een traject van informatie over wat homoseksualiteit is. Zonder die informatie kunnen ze het niet begrijpen" (in Hira, 2011: 26).

Zij kunnen niet rekenen op volledige acceptatie door alle familieleden en vrienden en leggen zich daar min of meer bij neer. Het gaat erom dat ze open kunnen zijn over zichzelf en dat hun seksuele voorkeur of genderidentiteit wordt getolereerd. Zoals een homoseksuele Surinaamse Nederlander uit het onderzoek van Hira zegt: “Het is geen volledige acceptatie. Maar (...) wil je je ouders uit je leven hebben omdat ze niet perfect zijn? Dan moet je ook maar accepteren dat ze hun gebreken hebben (...). [D]it is iets dat vanuit de maatschappij en cultuur in hun geest is binnengedrongen en dat haal je er niet zomaar uit” (in Hira, 2011: 73). Vaak beperken deze LHBT'ers hun openheid tot directe familieleden en goede vrienden, opdat familieleden er niet door te veel mensen op worden aangekeken. Door selectief te zijn in naar wie ze open zijn, tasten ze de eer van en banden met hun familie zo min mogelijk aan.

Verandering normen in biculturele gemeenschap

Een klein deel van de biculturele LHBT'ers zet zich in om de culturele en morele normen binnen hun familie en migrantengemeenschap te veranderen zodat deze beter verenigbaar worden met LHBT. Zij proberen hun omgeving 'op te voeden' op dit gebied en functioneren als rolmodel. Door middel van ontmoetingen, bijeenkomsten, voorlichtingen en soms media willen zij duidelijk maken wat LHBT eigenlijk inhoudt, dat de vooroordelen hierover niet kloppen en dat iedereen respect moet hebben voor LHBT'ers. Zij streven naar acceptatie van homoseksuelen en transgenders. Dit is een risicovolle strategie, omdat de gehele gemeenschap op die manier te horen krijgt dat die persoon LHBT'er is en dit bovendien verkondigt of, volgens critici, 'propageert'. Omdat hetgeen één lid van de familie doet, veel effect heeft op de (eer van de) gehele familie, kan het leiden tot schaamte, verstoting of geweld. Bovendien kan het bijvoorbeeld voor een zusje moeilijker worden om een huwelijkspartner te vinden.

Breken met de familie

In de eerstgenoemde coping strategie kiest de LHBT'er in het loyaliteitsconflict voor het negeren van zijn of haar seksuele geaardheid of genderidentiteit. Hij of zij kiest voor totale loyaliteit naar familie en gemeenschap. Een andere coping strategie is precies het omgekeerde: de LHBT'er breekt met de familie en soms ook met bepaalde vrienden en kennissen om trouw te kunnen zijn aan zijn of haar homoseksualiteit of genderidentiteit. Het breken met familieleden en vrienden is voor iedereen

een ingrijpende keuze. Gezien de belangrijke rol van familie in deze culturen, geldt dat voor biculturelen des te meer. Toch zien sommigen dit als de beste oplossing voor hun loyaliteitsconflict. Sommigen breken bovendien met religie, omdat zij religie en LHBT als onverenigbaar ervaren en zich niet kunnen vinden in een religie waarin homoseksuelen of transgenders als zondig worden gezien.

In andere gevallen is het niet de keuze van de LHBT'er om afstand te nemen van familie, maar wordt de relatie verbroken door de familie zelf. Soms is de aanleiding dat de LHBT'er uit de kast is gekomen bij de familie en soms is de familie er zelf achter gekomen.

6. HULPVERLENINGSAAVBOD

De hulpverleningsvragen en -behoeften van biculturele LHBT'ers zijn vaak anders dan die van autochtone LHBT'ers. Het huidige hulpverleningsaanbod is lang niet altijd toegerust om in deze behoeften te voorzien. Voor hulpverleners en beleidsmakers is het van belang om sensitief te zijn voor de situatie van biculturele LHBT'ers en voor hun behoeften. Dit hoort bij het respectvol omgaan met de normen, waarden en behoeften van minderheden in onze samenleving. Dit hoofdstuk richt zich op de ontwikkeling van een adequaat hulpverleningsaanbod. Dit doen wij in twee stappen. Eerst staan we kort stil bij de hulpvragen van biculturele LHBT'ers. Als hulpverlener kun je met één of meer van deze vragen te maken krijgen. Vervolgens presenteren wij zeven aandachtspunten voor adequate hulpverlening voor deze doelgroep. Daarin komen zowel valkuilen als mogelijkheden naar voren voor een effectief hulpverleningsaanbod. Het zijn aandachtspunten voor individuele hulpverleners maar ook voor een effectieve inrichting van het Utrechtse hulpverleningsaanbod. Het gaat hierbij om hulpverlening in brede zin: van huisartsen, psychosociale hulpverleners en psychiaters tot orthopedagogen, maatschappelijk werkers en zorgcoördinatoren en vertrouwenspersonen op school.

52

6.1 Hulpvragen

Informatie

Veel biculturele LHBT'ers hebben behoefte aan informatie. Dit kan ten eerste gaan om LHBT en seksualiteit. Doordat LHBT en meer in het algemeen seksualiteit niet of nauwelijks besproken worden in hun familie en

“Het zou nuttig zijn als Antilliaanse LHBT'ers bij elkaar komen op regelmatige basis. Dan staan ze samen sterker dan wanneer ze niet van elkaar weten dat ze LHBT'er zijn. Geschikte homo-ontmoetingsplekken zijn voor hen daarom van belang”.

gemeenschap, kampen sommige biculturelen met vragen als: waar komen mijn seksuele gevoelens of voorkeur vandaan? Wat is belangrijk om te weten over veilige seks? Ten tweede hebben veel van hen behoefte aan praktische

informatie. Zij hebben vragen als: waar kan ik terecht voor een uitkering en huisvesting als ik uit huis wordt gezet? Ik wil graag uit huis om meer ruimte te creëren voor mijn seksuele geaardheid of genderidentiteit, hoe kan ik financieel onafhankelijk zijn? Welke ontmoetingsplaatsen en feesten kan ik veilig bezoeken?

Sociaalpsychologische hulp en maatschappelijke dienstverlening

Veel biculturele LHBT'ers kampen met allerlei sociaalpsychologische problemen en hebben daaraan gerelateerde hulpvragen. De meest voorkomende problemen zijn een gebrek aan zelfacceptatie, onzekerheid, angsten, depressie en soms ook suïcidaliteit. Een deel van de groep heeft ook te maken met drugs- of drankverslaving en schulden. Zij hebben baat bij maatschappelijke dienstverlening om hun leven weer beter op de rails te krijgen. Sommigen hebben ook hulp nodig bij het vinden van geschikte

“Veel migranten van de eerste generatie snappen de Nederlandse samenleving niet goed. Als hun zoon of dochter dan ook nog uit de kast komt, is het voor hen erg verwarrend. Ook ouders kunnen baat hebben bij hulpverlening en lotgenotencontact. Ze zullen lang niet allemaal meteen bereid zijn om hiervan gebruik te maken. Maar als er één schaap over de dam is, dan volgen er vast meer”.

53

huisvesting en bij het aanvragen van een uitkering. In enkele gevallen hebben zij zelfs behoefte aan crisisopvang, omdat zij het huis zijn uitgezet of zich genoodzaakt zien om hun huis direct te verlaten.

Hulp bij worsteling met cultuur en geloof

en belangrijke oorzaak van sociaalpsychologische problemen is de spanning die zij ervaren tussen hun seksuele geaardheid of genderidentiteit en hun cultuur en/of geloof. Dit is een zware worsteling. Daarbij komt de angst om uitgesloten te worden uit de familie of gemeenschap. Voorbeelden van vragen waarmee zij kampen zijn: zijn er meer mensen in mijn gemeenschap die LHBT'er zijn? Mag ik wel LHBT'er zijn vanuit mijn geloof? Ben ik mijn familie verplicht om een heteroseksueel gezin te stichten? Veel van hen kampen met onzekerheden hierover en hebben behoefte aan gesprekken of teksten die hen helpen in de lastige keuzes.

Lotgenotencontact

Lotgenotencontact is voor bijna alle LHBT'ers van belang. Dit biedt ze herkenning, begrip en de mogelijkheid om ervaringen, informatie en tips uit te wisselen. Voor biculturele LHBT'ers is dit van extra belang, aangezien zij vaak met ingewikkeldere situaties kampen. Zij kunnen vaak het best herkenning en begrip vinden bij mensen met dezelfde culturele en/of religieuze achtergrond. Binnen het reguliere LHBT-circuit is hier weinig gelegenheid voor. Bovendien vinden veel biculturelen het eng om openbare LHBT-plekken te bezoeken. Zij hebben dus behoefte aan anonieme plekken waar ze LHBT'ers kunnen ontmoeten met dezelfde culturele achtergrond.

Aanbod voor familieleden/naasten

Familieleden en andere naasten die afweten van de seksuele geaardheid of genderidentiteit van een biculturele cliënt kunnen ook baat hebben bij hulp. Hoewel lang niet iedereen hiervoor open staat, hebben sommigen wel interesse in een gesprek met een hulpverlener of lotgenoten. Dit traject voor familie kan ook veel betekenen voor de biculturele LHBT'er zelf. In Amsterdam wordt nu geëxperimenteerd met een dergelijk hulpverleningstraject voor familie. Dit kan voor Utrecht ook waardevol zijn voor de toekomst.

6.2 Zeven aandachtspunten voor adequate hulpverlening

Op de voorgaande pagina's is een beeld geschetst van de hulpverleningsbehoeften van biculturele LHBT'ers. In dit deel staan wij stil bij mogelijkheden om het Utrechtse hulpverleningsaanbod beter te doen aansluiten bij deze specifieke kenmerken en behoeften. Aan de hand van zeven aandachtspunten geven wij richtlijnen voor de ontwikkeling van een adequaat aanbod. Hierin komen diverse individuele ontwikkelingsmogelijkheden aan bod voor hulpverleners die werken met biculturelen. Tevens bieden wij enkele suggesties voor een brede, beleidsmatige ontwikkeling van het hulpverleningsaanbod, waarin zo veel mogelijk relevante organisaties en instellingen uit Utrecht betrokken zijn.

Aandachtspunt 1: de groep is heterogeen

Er is een enorme diversiteit onder biculturele Nederlanders. Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse migrantengroepen verschillen van elkaar, maar ook binnen deze groepen zijn heel verschillende subgroepen. Zo kunnen ook twee Marokkaanse Nederlanders met hetzelfde geslacht, dezelfde leeftijd en allebei moslim, sterk verschillende normen, waarden en (familie) omstandigheden hebben.

Voor hulpverleners betekent dit maatwerk: voorzichtig zijn met (voor)oordelen en steeds uitvoerig onderzoeken wie de cliënt is, wat diens situatie is, wat de behoeften zijn en wat passende hulpverlening is.

Aandachtspunt 2: cultuursensitiviteit is een voorwaarde

Biculturele LHBT'ers hebben behoefte aan hulpverleners die begrijpen met wat voor familieomstandigheden, normen en verwachtingspatronen zij worstelen.

“Als mensen horen dat mijn ouders niet weten dat ik lesbisch ben, dan zeggen ze vaak: ‘Wat vervelend! Hoe ga je er mee om?’. Zo wordt je in een slachtofferrol geforceerd, terwijl ik het zelf helemaal niet als een probleem ervaar om er niet over te praten thuis”.

Autochtone hulpverleners kunnen beter in deze behoefte voorzien indien zij hun cultuursensitiviteit ontwikkeld hebben. Dit vraagt allereerst om een open houding (Pierik & Rothuizen, 2010). Daarnaast vraagt het om inzicht in het soort conflicten waarmee deze doelgroep te maken kan krijgen. Hulpverleners zijn gebaat bij basiskennis van de aan LHBT rakende waarden, normen en verwachtingspatronen binnen de diverse biculturele gemeenschappen. Dit rapport beoogt u die informatie te bieden. Hulpverleners die veel werken met biculturelen kunnen daarnaast baat hebben bij een training waarin zij, in aanvulling op kennis, hun cultuursensitieve vaardigheden en houding ontwikkelen en oefenen.

Een hulpverlener kan steun bieden in het helder krijgen van de situatie en het maken en uitvoeren van keuzes. Dit gaat het best wanneer de hulpverlener zo

veel mogelijk uitgaat van de kracht en het perspectief van de cliënt. De cliënt weet zelf het best wat goed is voor hem of haar. Zij hebben hulpverleners nodig die goed luisteren en gepaste, cultuursensitieve vragen stellen en die samen met de cliënt onderzoeken wat de beste manier is om met zijn of haar seksuele geaardheid of genderidentiteit om te gaan.

Aandachtspunt 3: uit de kast komen is niet vanzelfsprekend een oplossing

Een belangrijk kritiekpunt op het huidige hulpverleningsaanbod is dat deze te veel gericht is op het uit de kast komen van LHBT'ers. Autochtone Nederlanders vertalen 'jezelf zijn' vaak als 'helemaal open zijn over jezelf naar je omgeving'. De leidraad is dat LHBT'ers eerst zichzelf leren accepteren en vervolgens uit de kast komen om ook in hun omgeving zichzelf te zijn. Deze norm kan zo vanzelfsprekend voelen dat het voor iedereen de beste weg lijkt. Als een LHBT'er niet bij zijn of haar familie uit de kast is gekomen, neigen autochtone Nederlanders deze LHBT'er als slachtoffer te zien die hulp nodig heeft om uit de kast te kunnen komen. 'Je moet juist bij je familie toch jezelf kunnen zijn?' is een dominante gedachte.

56

Echter, voor veel biculturelen betekent 'jezelf zijn' niet naar iedereen open zijn over je seksuele gevoelens of geaardheid. Het past veel meer bij hen om ook loyaal te zijn naar hun familie en de gemeenschapsnormen. Voor sommigen betekent 'jezelf zijn' dan ook het zwijgen over seksualiteit en relaties naar familieleden. Zij komen bijvoorbeeld wel uit de kast bij vrienden, maar niet bij collega's en familieleden. Of zij komen niet bij hun ouders uit de kast, maar wel bij hun broer of zus. Er zijn allerlei gradaties van uit de kast komen, het is niet óf helemaal óf helemaal niet.

Biculturele LHBT'ers hebben behoefte aan hulpverleners die rekening houden met factoren als familiecultuur en eer. Het is dus belangrijk dat hulpverleners zich niet op het (volledig) uit de kast komen richten, maar zo goed mogelijk met de cliënt aftasten wat de beste keuzes zijn in zijn of haar situatie.

Aandachtspunt 4: verwijs door naar lotgenotencontact

Hoewel het sterk verschilt per LHBT'er waar diens behoeften liggen, is lotgenotencontact voor bijna iedereen van belang. Voor LHBT'ers met een migrantenachtergrond is het nuttig om informatie, ervaringen en tips te kunnen delen met mensen met een vergelijkbare achtergrond en situatie.

Zodra je ervaart dat je niet de enige LHBT'er bent binnen je gemeenschap, sta je sterker.

Hulpverleners kunnen altijd doorverwijzen naar de Prisma Groep en naar Respect2Love in Utrecht, waar biculturelen op anonieme en toegankelijke manier in contact kunnen komen met lotgenoten. Dit kan heel belangrijk zijn voor het sociaalpsychologisch welzijn van een biculturele LHBT'er.

Aandachtspunt 5: LHBT en religie zijn niet per definitie in strijd

Volgens de meeste moslims verbiedt de islam homoseksualiteit. Ook veel beleidsmakers en hulpverleners gaan er als vanzelfsprekend vanuit dat LHBT en de islam in strijd zijn. Er zijn echter ook moslims en islamgeleerden die de Koran anders opvatten en menen dat gelijkwaardige vormen van homoseksualiteit niet in strijd zijn met het geloof.

De meeste LHBT'ers die moslim zijn worstelen met de spanning tussen hun geloof en hun seksuele geaardheid of genderidentiteit. Geloof is iets persoonlijks en je kunt als hulpverlener niet een antwoord geven op de vraag of LHBT een zonde is volgens het geloof. Je kunt geen antwoord geven op de vraag wat de 'juiste' lezing van de Koran is.

Dit betekent niet dat een hulpverlener machteloos staat als een cliënt worstelt met deze spanning. Je kunt een cliënt die moslim is namelijk wel ter overweging doorverwijzen naar een tekst of imam die vanuit de islam tolerant staat tegenover homoseksuele moslims. Ook kun je doorverwijzen naar een lotgenotengroep waarin dit thema besproken kan worden. De Prisma Groep is hiervoor heel geschikt, aangezien een groot deel van de deelnemers moslim is.

Op vergelijkbare wijze kan een hulpverlener ook wat betekenen voor cliënten die een andere religie aanhangen en van daaruit worstelen met de spanning tussen geloof en seksuele geaardheid of genderidentiteit.

Aandachtspunt 6: houd rekening met kwetsbaarheid van de groep

Biculturele LHBT'ers kunnen om een aantal redenen een meer kwetsbare positie bekleden dan de gemiddelde autochtone LHBT'er. Zij hebben bijvoorbeeld meer kans op verstoting of agressie door familieleden. Bovendien zijn zij vatbaar voor 'dubbele discriminatie': zij kunnen zich én als allochtoon én als LHBT'er benadeeld voelen. Het is als hulpverlener belangrijk rekening te houden met deze dubbele kwetsbaarheid en de hieraan

57

gerelateerde angsten en onzekerheden. Dit kan bijvoorbeeld door te werken aan de weerbaarheid van de cliënt, of door de cliënt door te verwijzen naar mensen of instellingen die hierin gespecialiseerd zijn.

Zij zijn ook kwetsbaar doordat zij minder gewend zijn om te praten over seksualiteit en seksuele diversiteit.. Daardoor willen of durven sommigen niet hierover te praten met een hulpverlener. Het is wenselijk dat hulpverleners niet alleen cultuursensitief maar ook LHBT-sensitief zijn. Aan problemen als drugsverslaving, alcoholverslaving, schulden en depressie kan een worsteling met homoseksualiteit of genderidentiteit ten grondslag liggen. Soms kan een hulpverlener de signalen van deze onderliggende oorzaak opvangen. Voor zowel biculturele als autochtone hulpverleners is het belangrijk om voldoende at te weten van LHBT in algemene zin en van meer specifiek LHBT onder biculturelen. Dan kunnen zij de signalen gemakkelijker herkennen. Zodra een hulpverlener seksuele geaardheid of genderidentiteit als verzwegen probleem herkent, kan hij of zij vervolgens ofwel zelf het thema aanstippen ofwel doorverwijzen naar een hulpverlener die meer expertise en/of veiligheid biedt.

58

Aandachtspunt 7: veiligheid, diversiteit en vindbaarheid zijn sleutelwoorden

Met wat voor vragen een individu in de hulpverlening terecht komt is afhankelijk van welke problemen voor hem of haar het meest urgent

“Mensen die bij Veilige Haven of de Prisma Groep aankloppen zijn in veel gevallen al redelijk geëmancipeerd en staan sterk genoeg in hun schoenen. Ook vinden hoger opgeleide LHBT'ers makkelijker hun weg dan lager opgeleiden”.

of gemakkelijk te bespreken zijn. Vanwege de diversiteit aan situaties en hulpvragen kunnen biculturelen ook bij verschillende takken van hulpverlening terechtkomen. Het is daarom van belang dat zo veel mogelijk hulpverleningsprofessies beter toegerust worden om met de hulpvraag van biculturele LHBT'ers om te gaan of hen te kunnen doorverwijzen naar passende hulp. Aangezien veiligheid en anonimiteit voor veel van hen voorwaarden vormen voor de stap naar hulpverlening, moeten deze aspecten nadrukkelijk gewaarborgd en gecommuniceerd worden. Het verschilt per persoon waar hij of zij zich veilig genoeg voelt om aan te kloppen voor hulp. Zo kan het een grote drempel zijn om een autochtone hulpverlener

in vertrouwen te nemen. Immers, de bicultureel heeft te maken met specifieke cultureel-religieuze omstandigheden en vertrouwt er niet op dat een autochtone hulpverlener goed begrijpt hoe dat is. Bovendien hebben sommigen het beeld dat autochtone hulpverleners zullen aandringen op volledige openheid naar familie en vrienden over hun seksuele geaardheid of genderidentiteit. Om die reden kunnen biculturele LHBT'ers de voorkeur hebben voor een biculturele hulpverlener.

Het kan ook juist eng zijn om op een hulpverlener af te stappen die uit dezelfde migrantengemeenschap komt, omdat de LHBT'er bang is dat het dan uitlekt naar de gehele gemeenschap. Dit kan een reden zijn om

“Het is in Utrecht moeilijk om iets te organiseren, veel mensen lijken er niet klaar voor”.

een hulpverlener te benaderen die wel bicultureel is, maar een andere culturele achtergrond heeft dan de cliënt. Natuurlijk kan het ook zijn dat een LHBT'er juist behoefte heeft om te praten met iemand die denkt vanuit de Nederlandse waarde van LHBT-acceptatie. Kortom: het is belangrijk om een gevarieerd aanbod te hebben waar de diverse groep van biculturele LHBT'ers terecht kan.

59

Een knelpunt waarmee bijna alle biculturele LHBT'ers kampen, ongeacht hun hulpvraag, is dat de hulp die zij zoeken niet goed vindbaar is. Dit heeft er mee

“Het is lastig om projecten op te zetten als de doelgroep zich niet kenbaar maakt.

In Utrecht hebben weinig biculturele LHBT'ers hun stem gebruikt om hun emancipatie te bevorderen. Ook beleidsmakers gaan pas met dit thema een de slag als de doelgroep en hun behoeften zichtbaar zijn”.

“Probeer niet Den Haag en Amsterdam te projecteren op Utrecht. Utrecht is een andere stad”.

te maken dat biculturelen sowieso gemiddeld minder makkelijk de weg vinden naar reguliere hulpverlening. Bovendien is het onduidelijk welke organisaties tegemoetkomen aan de cultuurspecifieke behoeften van deze doelgroep. Er is veel te winnen op het gebied van laagdrempelige, makkelijk vindbare hulp. Dit

geldt vooral voor hen die minder hoog zijn opgeleid en minder geëmancipeerd zijn.

Cruciaal voor de vindbaarheid van relevante hulp is een goed werkende doorverwijsfunctie. Hulpverleners moeten van elkaar weten wie welke hulp

“Er zijn wel Antilliaanse homoseksuelen in Utrecht, maar die zijn verscholen en gaan af en toe naar Amsterdam. Het circuit in Amsterdam ervaren ze als veilig. Er moet veel veranderen voor het in Utrecht ook veilig voelt”.

biedt. Reguliere hulpverlening en de Prisma Groep moeten elkaar eenvoudig kunnen vinden. Dit wordt gemakkelijker wanneer bepaalde instellingen zich op dit thema gaan specialiseren en profileren. In hoofdstuk 7.2 bieden wij al een beperkt overzicht van Utrechtse organisaties die actief zijn of zijn geweest op het gebied van biculturaliteit en LHBT. Vanuit het project ‘Jezelf

60

“Het is een groot gebrek dat dit onderwerp nog niet behandeld wordt. Zo lang dit niet gebeurt, blijven de problemen bestaan. Dan blijft het moeilijk om te vertellen dat je homo of lesbisch bent, en blijft het voor de omgeving moeilijk om te accepteren. Het is dan ook erg belangrijk om dit onderwerp nu op te pakken, dit voorziet in een behoefte”.

kunnen zijn in Utrecht’ werkt SMN in samenwerking met de Van de Bunt Academie aan betere toerusting van het Utrechtse hulpverleningsaanbod. Wij streven er daarom naar om in ‘versie 2017’ van dit rapport een uitgebreider en concreter overzicht van relevante aanbieders van informatie en hulp te kunnen opnemen.

7. SITUATIE IN UTRECHT

7.1 Huidige situatie in Utrecht

Het verschilt sterk per migrantenkring in hoeverre het thema LHBT bespreekbaar is. Er zijn Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse groepen inwoners die open en tolerant staan tegenover LHBT’ers en anderen die een conservatief standpunt aanhouden.

Tijdens het onderzoek gaven diverse Marokkaanse en Turkse Nederlanders aan dat Utrecht een stad is met vrij veel conservatieve migrantenkringen. Ook gaven de meeste geïnterviewden aan dat Utrecht op het gebied van LHBT in biculturele kringen achterloopt vergeleken met steden als Amsterdam, Den Haag en Rotterdam.

Het is in Utrecht lastiger om hierin stappen te zetten, omdat weinig sleutelfiguren uit migrantenkringen bereid en in staat zijn geweest om het onderwerp op de agenda te zetten. Bovendien is er een gebrek aan rolmodellen die helpen toewerken naar dialoog en respect. Dit in tegenstelling tot Amsterdam, waar wel een aantal van dit soort rolmodellen in het openbaar treden. Zij wakkeren het gesprek aan onder burgers en zetten het thema op de agenda van beleidsmakers.

61

Het aantal biculturele LHBT’ers dat te vinden is in Utrechtse uitgaansgelegenheden is de afgelopen jaren gegroeid. Desalniettemin gaat de overgrote meerderheid naar Amsterdam of soms Rotterdam of Den Haag om uit te gaan. Daar voelen zij zich anoniemer en veiliger dan in Utrecht.

“In de evangelische kerk in Overvecht is onlangs een bijeenkomst over dit thema georganiseerd. Deze kerk is er voor de Surinaamse gemeenschap in Utrecht. Er werd onder andere in werkgroepen over stellingen gediscussieerd. Er was veel belangstelling; er waren veel deelnemers. Na afloop gaven deelnemers aan dat de dag te kort was en dat er behoefte was aan herhaling van een bijeenkomst over homoseksualiteit”.

Dit alles betekent dat er nog veel te winnen is in de gemeente Utrecht. De afgelopen jaren zijn al wel belangrijke stappen gezet op dit gebied. Er zijn diverse initiatieven geweest en gestart. Dit betreft zowel dialogen

binnen migrantenkringen als lotgenotengroepen voor biculturele LHBT'ers. Ook zijn de eerste stappen gezet naar een betere toerusting van het hulpverleningsaanbod. Hieronder geven wij een korte omschrijving van dergelijke initiatieven in Utrecht. Vervolgens geven wij enkele adviezen aan de gemeente Utrecht en relevante organisaties om de komende jaren zo effectief mogelijk te blijven werken aan LHBT in biculturele kringen.

7.2 Wat er al is gedaan in Utrecht

Gemeente Utrecht

De gemeente Utrecht zet zich al lange tijd actief in voor homo-emancipatie. Een voorbeeld hiervan is het actieplan 'Gewoon homo zijn' 2008-2011. In dit kader is onder andere een 'menukaart' ontwikkeld voor het onderwijs: een inspirerend overzicht van activiteiten en organisaties die Utrechtse scholen kunnen ondersteunen in het verbeteren van de acceptatie van LHBT'ers op school. Ook heeft er in dit kader een training van jongerenwerkers plaatsgevonden in het signaleren van en omgaan met negatief gedrag richting LHBT'ers. Het gemeentelijke actieplan voor LHBT-emancipatie voor de periode 2012-2014 heet 'Veiligheid, acceptatie en zichtbaarheid'. Deze richt zich op de volgende vier aspecten: veiligheid; onderwijs en welzijn van jongeren; zichtbaarheid; weerbaarheid en ondersteuning. Met het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' is er nu ook specifieke aandacht voor emancipatie van biculturele LHBT'ers en voor bespreekbaarheid van het thema LHBT in biculturele kringen.

FORUM

FORUM heeft in 2005 en 2006 het 'Masterplan' project uitgevoerd. In dit landelijke project stond het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in verschillende etnische groepen in Nederland centraal. In dit kader heeft in Utrecht een dialoog plaatsgevonden over dit thema in een diverse groep. Tevens vond in Utrecht een training plaats waarin 22 jongeren communicatieve vaardigheden opdeden om homoseksualiteit bespreekbaar te maken. Aan deze training namen Marokkaanse, Turkse en Nederlandse jongeren deel, waaronder enkele homoseksuelen.

Movisie

Movisie is een landelijk kennisinstituut en adviesbureau m.b.t. welzijn, participatie, sociale zorg en sociale veiligheid. Movisie heeft diverse artikelen en adviezen uitgebracht over het thema LHBT in migrantenkringen. Onlangs heeft Movisie ook de 'Toolkit bespreekbaarheid seksuele diversiteit' gelanceerd. In dit online overzicht staan allerlei achtergrondartikelen, methodieken, materialen en projecten over dit onderwerp. Ook het thema seksuele diversiteit binnen migrantenkringen komt hierin aan bod. De artikelen en de toolkit zijn te vinden op www.movisie.nl.

Bijeenkomsten in migrantenkringen

In veel biculturele kringen heeft het thema LHBT nog niet op de agenda gestaan. Toch zijn er ook een aantal groepen waarin het thema wel degelijk is besproken, al dan niet in een algemenere context.

Connecting Differences

Connecting Differences heeft in de regio Amsterdam diverse trainingen georganiseerd over het bespreekbaar maken van LHBT in migrantenkringen. In het kader van 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' heeft Connecting Differences in mei 2014 een dergelijke training verzorgd voor sleutelfiguren uit diverse migrantenorganisaties uit Utrecht. De deelnemers hebben hierin handvatten gekregen om een activiteit te organiseren over dit thema voor de eigen achterban, op een wijze die aansluit bij deze groep. Hieruit komen in de loop van dit jaar een aantal bijeenkomsten voort die deze sleutelfiguren organiseren voor hun achterban.

SMN

Het Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders (SMN) werkt sinds 2009 aan het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in de eigen achterban. In 2009, 2010 en 2011 en 2013 heeft SMN in samenwerking met lokale partners op diverse locaties in het land tientallen activiteiten georganiseerd over dit thema. SMN was de (mede)organisator van onder andere dertig dialoogbijeenkomsten, een jongerencampagne, trainingsweekenden voor jongerenwerkers, empowermentweekenden voor Marokkaanse LHBT'ers, een conferentie en een rondetafelgesprek met imams. SMN werkte samen met diverse partijen, waaronder stichting Maruf, het COC en het Insprakorgaan Turken (IOT).

In dit kader heeft SMN in De Meern dialogen georganiseerd voor jongeren en hun ouders. Door de dialoog over homoseksualiteit te koppelen aan een voetbaltoernooi, waren jongeren gemotiveerd om hieraan mee te doen. Daarnaast speelt SMN een belangrijke rol in het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht'. In samenwerking met de Van de Bunt Academie werkt SMN aan cultuursensitieve zorg voor LHBT'ers in Utrecht. Zij doen dit onder andere aan de hand van werkconferenties voor professionals.

IOT

Het Inspraak Orgaan Turken (IOT) behartigt de belangen van alle opvattingen, stromingen en belangen binnen de Turkse gemeenschap in Nederland. Het orgaan zet zich in voor het verbeteren van de maatschappelijke positie van Turkse Nederlanders. Het IOT houdt zich op verschillende manieren bezig met het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in de Turkse gemeenschap, onder andere in de vorm van een Turkse Gay-Straight Alliantie. Het IOT organiseerde in 2011 een conferentie in Utrecht over de emancipatie van Turkse homoseksuelen in Nederland.

Broos (COC Midden Nederland en Stichting Ofra)

Broos is een project van COC Midden Nederland en Stichting Ofra. COC Midden Nederland is een organisatie die zich inzet voor de belangen van LHBT'ers in provincie Utrecht en in gedeelten van Gelderland en Noord-Holland. Stichting Ofra is een organisatie die zich inzet voor de positieverbetering van Marokkaanse Nederlanders, met name die van vrouwen. Het doel is participatie in de samenleving en het maatschappelijk debat over relevante thema's, zoals opvoeding en huiselijk geweld. COC Midden Nederland en Stichting Ofra zijn in 2006 het project Broos gestart vanuit het gezamenlijke doel om aandacht te besteden aan seksuele en culturele diversiteit. Het startpunt van dit project is dat homoseksualiteit vaak een taboe is in Marokkaanse kringen, terwijl de homobeweging in Nederland te 'wit' is en aan interculturalisering toe is. Door middel van debatten en studieweekenden werd het gesprek aangegaan tussen autochtone en Marokkaanse Nederlanders over onderwerpen als vooroordelen en uitsluiting. Er werd bijvoorbeeld een weekend georganiseerd waaraan twaalf meiden van Marokkaanse afkomst en twaalf lesbische autochtone meiden deelnamen.

Vanaf 2006 zijn er diverse activiteiten georganiseerd vanuit het project Broos. Sinds een paar jaar ligt het project echter stil.

Cocktail

Cocktail is ook een project van COC Midden Nederland. Deze is gericht op asielzoekers en vluchtelingen die LHBT'er zijn. Door hen één op één te koppelen aan een maatje, die indien mogelijk dezelfde taal spreekt, probeert COC Midden Nederland hen uit hun isolement te halen en op een veilige manier te introduceren in de Nederlandse samenleving. In uitzonderlijke gevallen hebben ook biculturele LHBT'ers die in Nederland zijn geboren zich aangemeld. Hoewel zij geen asielzoeker of vluchteling zijn, is het voor hen ook prettig om een maatje te hebben die hen kan introduceren in de LHBT-wereld.

De Prisma Groep

Ongeveer tien jaar geleden is Veilige Haven gestart in Amsterdam. Deze organisatie is er speciaal voor biculturele LHBT'ers. Veilige Haven richt zich op *empowerment* van biculturele LHBT'ers, lotgenotencontact, hulpverlening, kennisoverdracht en opvang voor crisissituaties. Isjed Hussain, die ruim drie jaar coördinator is geweest bij Veilige Haven, heeft in het voorjaar van 2014 in Utrecht de Prisma Groep gestart. *Empowerment*, lotgenotencontact, informatievoorziening en sociaalpsychologische hulpverlening zijn de kernwoorden van de Prisma Groep. Eens in de drie weken komt de groep een avond samen in het centrum van Utrecht. In die avonden is er ruimte voor een spreker die een relevant thema behandelt, voor uitwisseling van informatie en ervaringen en voor gezellig samen eten en praten.

Respect2Love

Respect2Love (R2L) is een organisatie waar biculturele LHBT'ers terecht kunnen voor informatie, advies en lotgenotencontact. De organisatie heeft afdelingen in diverse steden. Sinds kort bestaat er ook een afdeling in Utrecht. Respect2Love Utrecht biedt hen een plek aan waar zij op een laagdrempelige manier zichzelf kunnen ontwikkelen en andere biculturele LHBT'ers kunnen ontmoeten. Het doel is om een community te creëren waar biculturelen zich veilig en op hun gemak voelen. Privacy en anonimiteit staan centraal en worden gerespecteerd. Geïnteresseerden kunnen ook bijdragen aan de R2L- *community* door een activiteit te bedenken of mee te helpen in

de uitvoering. Dit kan bijvoorbeeld gaan om bekendheid genereren voor het thema biculturele LHBT'ers en de organisatie Respect2Love.

“Homoseksualiteit hoeft niet meteen in alle Marokkaanse kringen besproken te worden. Het gaat erom dat ze er geleidelijk aan wennen”.

Stichting Art.1

Stichting Art.1 stimuleert o.a. aan de hand van de film ‘I am gay and muslim’ de dialoog over seksuele diversiteit, biculturaliteit en religie. In deze film worden een aantal jonge, homoseksuele mannen in Marokko gevolgd en wordt getoond hoe zij op verschillende manieren omgaan met de spanning tussen hun seksuele, culturele en religieuze identiteit. Deze film is afgelopen voorjaar

“De tijd is nog niet rijp om er binnen de Turkse gemeenschap over te praten zoals dat in de westerse cultuur gewoon is”.

66

in Utrecht vertoond in het filmhuis 't Hoogt, met een nagesprek tussen de filmmaker, een biculturele LHBT'er en het publiek.

Om verwarring te voorkomen: Stichting Art.1 staat los van Art.1, het landelijke expertisecentrum discriminatie.

8. AANDACHTSPUNTEN VOOR DE KOMENDE JAREN

Geduld is een schone zaak

In dit rapport zijn allerlei factoren besproken die verklaren waarom LHBT een gevoelig thema is in biculturele kringen. Voor biculturele LHBT'ers én hun naasten is het van belang dat er meer openheid ontstaat voor het thema,

“Ik heb het idee dat steeds meer biculturele jongeren uit de kast durven te komen. Daarmee krijgen ze ook hun omgeving steeds meer mee in het emancipatieproces. Allerlei activiteiten op verschillende niveaus, van landelijke voorlichtingen tot kleinschalige activiteiten, dragen bij aan het proces”.

67

dat negatieve vooroordelen ontkracht worden en dat respect naar LHBT'ers de norm wordt. Om hieraan te werken zijn er diverse mogelijkheden om het thema op de kaart te zetten in migrantenkringen. Een belangrijke voorwaarde is dat het initiatief hiervoor (deels) uit de gemeenschap zelf komt en niet van buitenaf wordt opgelegd. Het project ‘Jezelf kunnen zijn in Utrecht’ helpt sleutelfiguren uit migrantenkringen aan de benodigde vaardigheden, middelen en motivatie om het thema op te pakken. Daarmee verlaagt het project de drempel om het thema te bespreken. Wanneer meer biculturelen open zijn over hun seksuele geaardheid of genderidentiteit, zullen mensen gewend raken aan het feit dat er ook LHBT'ers in hun gemeenschap voorkomen. Zodra mensen in hun eigen kring LHBT'ers kennen, raken vooroordelen gemakkelijker ontkracht.

Toch betekent de weg naar bespreekbaarheid ook geduld hebben. Openheid is niet iets wat afgedwongen kan worden. Ten eerste omdat openheid niet voor elke LHBT'er de beste oplossing is, ten tweede omdat mensen juist extra weerstand tegen het thema gaan voelen wanneer zij geforceerd worden het

“Mensen moeten elkaar leren accepteren zoals ze zijn. Elk klein stapje daarin is een succes”.

te accepteren. Openheid over een taboe ontstaat nooit van de ene op de andere dag, maar groeit geleidelijk. Het bespreekbaar maken van seksualiteit in het algemeen en groeiende aandacht voor zelfontplooiing en individuele keuzes, dragen bij aan de emancipatie van biculturele LHBT'ers. LHBT hoeft niet binnen nu en een jaar onder alle biculturelen in Utrecht een gemakkelijk onderwerp van gesprek te zijn. Laat staan dat het op de open manier moet gebeuren waarop veel autochtonen dat doen. Kortom, hoewel het zeer belangrijk is om stappen te zetten naar betere bespreekbaarheid, is het noodzakelijk om hierbij geduld te hebben.

Zet in op een algemene aanpak van discriminatie

Biculturelen die zich in hogere mate geaccepteerd voelen in de Nederlandse samenleving, staan positiever tegenover de in Nederland dominante waarden en normen. Zij hebben ook een positievere mening en houding ten opzichte van homoseksuelen. Dit blijkt uit een rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Biculturelen staan negatiever tegenover homoseksualiteit wanneer zij zich niet geaccepteerd voelen en vaak discriminatie ervaren (Huijnk & Dagevos, 2012).

“Soms kun je het onderwerp beter met rust laten”.

Hetzelfde rapport toont aan dat biculturelen zich tegenwoordig minder geaccepteerd voelen in de samenleving dan tien jaar geleden. Ruim tien procent van de Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse en Turkse Nederlanders geeft aan (zeer) vaak discriminatie te hebben ervaren in het voorgaande jaar (Huijnk & Dagevos, 2012: 112-3). Volgens de Utrecht Monitor 2014 heeft 14% van de inwoners in 2013 discriminatie ervaren, waarbij huidskleur, etniciteit of afkomst en geloof de belangrijkste discriminatiegronden waren. Dit is een hoger percentage dan voorgaande jaren (Gemeente Utrecht, 2014).

Deze cijfers laten zien dat er reden is om actief in te zetten op preventie en aanpak van discriminatie. De gemeente Utrecht staat immers voor gelijke behandeling van alle inwoners en voor gelijke kansen. Een actieve inzet op dit terrein werkt bovendien als een katalysator voor wederzijds respect: als biculturelen minder discriminatie ervaren en zich beter geaccepteerd voelen, zullen zij eerder een positieve houding aannemen ten opzichte van LHBT'ers.

Zoek een balans tussen actieve stimulering en terughoudendheid

In voorgaande hoofdstukken is naar voren gekomen dat veel biculturelen waarderen dat de overheid hen stimuleert om het thema beter bespreekbaar te maken. Zij herkennen dat het een probleem is en verwachten dat er zonder een dergelijke prikkel van buitenaf weinig verandert. Echter, diverse mensen geven aan dat de nadruk op acceptatie van LHBT soms te groot is en te sterk gekoppeld aan het integratiedebat. Soms lijkt het alsof biculturelen alleen geaccepteerd worden indien zij eerst aangeven homoseksualiteit te accepteren. Vooral onder jongeren leidt deze druk juist tot verzet tegen LHBT'ers. Bovendien zijn er andere thema's die voor de meeste biculturele inwoners van Utrecht meer prioriteit hebben dan LHBT.

Ontwikkel menukaarten voor biculturele LHBT'ers en hun hulpverleners

Het is voor biculturele LHBT'ers vaak niet duidelijk waar zij veilig naar toe kunnen met vragen en problemen. De Prisma Groep en Respect2Love zijn nog onvoldoende bekend. Voor hen is het belangrijk om een helder overzicht te hebben van de organisaties en hulpverleners die op dit terrein gespecialiseerd zijn en waar zij anoniem terecht kunnen. Eenzelfde overzicht is voor hulpverleners van belang, opdat zij biculturele LHBT'ers zo goed mogelijk kunnen doorverwijzen naar passende hulpverlening in Utrecht. Wij adviseren daarom om in de loop van het traject 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' een menukaart te ontwikkelen in dezelfde stijl als de menukaart die eerder verscheen voor Utrechtse scholen. Deze menukaart kan onder hulpverleners in Utrecht worden verspreid. Tevens moet de menukaart een gemakkelijk vindbare plek op internet krijgen, zodat LHBT'ers aan de hand van hun hulpvraag kunnen opzoeken waar ze terecht kunnen.

Behoud mogelijkheden voor inhoudelijke bijeenkomsten in migrantenkringen

Vanwege de bezuinigingen moesten de afgelopen jaren veel migrantenorganisaties krimpen of helemaal stoppen. Uit dit onderzoek blijkt dat sleutelfiguren uit migrantenorganisaties een cruciale rol spelen in het op de kaart zetten van belangrijke thema's. Zonder hen is het onmogelijk om de bespreekbaarheid van LHBT in biculturele kringen te stimuleren. Het is daarom van belang om op zoek te gaan naar manieren om dergelijke nuttige, inhoudelijke bijeenkomsten in migrantenkringen te stimuleren en mogelijk te maken.

Schenk ook aandacht aan autochtone kringen

Zoals al is genoemd, intolerantie jegens LHBT'ers komt niet alleen voor in biculturele kringen. In diverse autochtone kringen is het ook een moeilijk bespreekbaar thema en heerst een negatieve mening en houding ten opzichte van LHBT'ers, vooral als zij afwijken van de heteronorm. Het is nuttig om specifieke aandacht te besteden aan biculturele kringen, omdat het probleem daar gemiddeld genomen hardnekkiger en ingewikkelder is. Desalniettemin is het belangrijk om niet alleen in te zetten op biculturele inwoners, maar op alle inwoners van Utrecht. De gemeente Utrecht zet zich hier al vele jaren voor in. Wij adviseren om te blijven inzetten op het bespreekbaar maken en het bevorderen van respect voor LHBT en te blijven zoeken naar de meest effectieve middelen hiertoe.

70

9. CONCLUSIE

Vanwege diverse culturele en religieuze normen, waarden en verwachtingspatronen zijn de problemen waar biculturele LHBT'ers en hun omgeving mee kampen van een andere aard, complexer en vaak ernstiger dan die van autochtone LHBT'ers. Tot nu toe is er in Utrecht relatief weinig gedaan om het thema LHBT beter bespreekbaar te maken in migrantenkringen en om biculturele LHBT'ers gepaste hulp te bieden. Met het project 'Jezelf kunnen zijn in Utrecht' wordt er de komende jaren daarom een sterke impuls gegeven aan deze ontwikkelingen. Om de bespreekbaarheid van het thema en de ontwikkeling van gepaste hulpverlening zo goed mogelijk te faciliteren, biedt dit rapport een aantal belangrijke aandachtspunten voor hulpverleners, maatschappelijke organisaties en beleidsmedewerkers.

Door het thema LHBT te bespreken binnen diverse bijeenkomsten, kunnen vooroordelen worden ontkracht en kan respect naar biculturele LHBT'ers groeien. Tot nu toe hebben weinig Utrechtse biculturelen het thema in hun migrantenkring op de agenda willen of kunnen zetten. Dit heeft te maken met angst voor gezichtsverlies, maar ook met een gebrek aan middelen. Bovendien geven zij meer prioriteit aan thema's die van dagelijks belang zijn voor hen, zoals zorg, arbeid en uitkeringen. Toch is er wel degelijk behoefte aan betere bespreekbaarheid van het thema en zijn er ook openingen om hieraan te werken. Een belangrijke voorwaarde voor het organiseren van bijeenkomsten over LHBT is dat sleutelfiguren uit de migrantenkring hierin zelf een hoofdrol spelen. Ook is het belangrijk om LHBT niet steeds als een losstaand thema te behandelen. Door het onderwerp zo veel mogelijk te integreren in bredere thema's zoals opvoeding en discriminatie, wordt LHBT stapsgewijs genormaliseerd. Om inhoudelijke bijeenkomsten binnen migrantenorganisaties mogelijk te maken, dient gezocht te worden naar mogelijkheden om hen hiertoe de nodige middelen te bieden.

71

Biculturele LHBT'ers hebben specifieke behoeften en hulpvragen. Zo hebben zij bijna allemaal behoefte aan lotgenotencontact: de mogelijkheid om informatie en ervaringen uit te wisselen met LHBT'ers met dezelfde culturele en/of religieuze achtergrond. De Prisma Groep en Respect2Love Utrecht bieden hulp, advies en lotgenotencontact voor deze doelgroep. Ook het algemene hulpverleningsaanbod dient beter toegerust te worden om op hun specifieke situatie, behoeften en vragen in te kunnen spelen. Het in

Nederland dominante perspectief van openheid en expressie, waarbinnen uit de kast komen een vanzelfsprekende doelstelling is, is voor veel biculturelen ongepast. In plaats daarvan moet het hulpverleningsaanbod zich kenmerken door cultuursensitiviteit, LHBT-sensitiviteit, anonimiteit en veiligheid. Tevens moet hulp beter zichtbaar en vindbaar worden. Specialisatie en profilering van bepaalde organisaties kan hieraan bijdragen, evenals een zo compleet mogelijke menukaart met doorverwijsmogelijkheden. Deze veranderingen vragen om een brede, beleidsmatige aanpak waarin diverse relevante organisaties en instellingen uit Utrecht betrokken zijn.

Sommige biculturelen voelen zich door het huidige beleid onder druk staan om homoseksualiteit te tolereren of zelfs te accepteren, wat averechts kan werken. Er dient een balans te worden gezocht tussen enerzijds actieve stimulering van migrantenorganisaties om het thema LHBT op de agenda te zetten en anderzijds terughoudendheid hierin. Niet alleen in biculturele kringen is LHBT moeilijk bespreekbaar en is er intolerantie jegens LHBT'ers. Ook in autochtone kringen dient de aandacht voor dit thema te continueren. Ten slotte is het belangrijk om de aanpak van discriminatie in het algemeen hoog op de agenda te zetten. Biculturelen voelen zich de afgelopen jaren minder geaccepteerd in de samenleving en ervaren vaker discriminatie. Dit heeft negatieve effecten op hun houding ten opzichte van homoseksualiteit. Wie zich gerespecteerd voelt in de samenleving, staat ook positiever ten opzichte van anderen.

Bijlage 1: overzicht van organisaties

De mensen die geïnterviewd zijn voor dit onderzoek zijn betrokken bij diverse organisaties voor biculturelen en/of LHBT'ers. Vanwege privacyredenen hebben wij ervoor gekozen om de geïnterviewden anoniem te houden. Om toch een indruk te krijgen van de aard van de groep geïnterviewden, bieden wij u een overzicht van de organisaties waarbij zij actief zijn. Hieronder vindt u voor elk van deze organisaties een beknopte omschrijving. De organisaties zijn alfabetisch geordend.

Bodytalk

Bodytalk is een ontmoetingsplek voor LHBT'ers uit Utrecht en omgeving. Bodytalk bestaat al meer dan 27 jaar.
Website: www.bodytalk.org

Cocktail

Cocktail is een project van COC Midden Nederland. Het richt zich op het doorbreken van het isolement van asielzoekers en vluchtelingen die LHBT'er zijn. Via een maatjesproject, waarin een vluchteling of asielzoeker wordt gekoppeld aan een LHBT'er die vertrouwd is met de Nederlandse samenleving, worden zij op een veilige manier geïntroduceerd in de Nederlandse samenleving. Op die manier worden de veiligheid en het leefklimaat van LHBT'ers verbeterd. Naast het maatjesproject organiseert Cocktail ook activiteiten die onderling contact en integratie in de Nederlandse LHBT-groep bevorderen. Bovendien organiseert Cocktail gerichte voorlichtingen om de positie van allochtone LHBT'ers in de asielzoekerscentra en de Nederlandse samenleving te verbeteren.
Website: www.cocmiddenland.nl → werkgroepen: cocktail

Stichting Diversity Community

Stichting Diversity Community richt zich op het overbruggen van verschillen en het bevorderen van harmonie en respect tussen mensen. Dit gebeurt onder andere aan de hand van dialogen, lezingen, coachingstrajecten en trainingen. Centraal staan mensen in al hun verschillen en overeenkomsten.
Website: www.diversitycommunity.nl

Evangelische Broedergemeente Utrecht

De Evangelische Broedergemeente Utrecht (EBGU) is onderdeel van de landelijke Evangelische Broedergemeente, een protestantse kerk die ook wel bekend is onder de naam 'Hernhutters'. De EBGU Utrecht heeft een jongerengroep, een ouderengroep, een mannengroep en een vrouwengroep. Elke groep komt op regelmatige basis om te praten over diverse (geloofs) onderwerpen en om samen het geloof te beleven. Daarnaast zijn er naast diensten ook op regelmatige basis gebedsvereringen en Bijbelgesprekken. Website: www.ebgu.nl

FORUM

FORUM is het instituut voor multiculturele vraagstukken. Het doel van FORUM is bijdragen aan de stabiliteit van Nederland, door sociale cohesie, multi-etnisch samenleven en gedeeld burgerschap te bevorderen. De organisatie vergaart kennis en vertaalt dit vervolgens naar praktische methodieken en adviezen. FORUM heeft zich ook beziggehouden met het thema homoseksualiteit in migrantenkringen, o.a. in Utrecht. Website: www.forum.nl

IOT

Het Inspraak Orgaan Turken behartigt de belangen van alle opvattingen, stromingen en belangen binnen de Turkse gemeenschap in Nederland. Het orgaan zet zich in voor het verbeteren van de maatschappelijke positie van Turkse Nederlanders. Het IOT streeft ernaar dat iedereen als volwaardig burger kan deelnemen aan de samenleving en hierin verantwoordelijkheid neemt. Om deze doelstelling te bereiken, werkt het IOT veel samen met andere minderheidsgroepen en maatschappelijke organisaties. Het IOT houdt zich ook bezig met het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in de Turkse gemeenschap. Het IOT is gevestigd in Utrecht. Website: www.iot.nl

Stichting Kenki Liba

'Kenki Liba' betekent in het Surinaams: het veranderen van de stroming van een rivier. Stichting Kenki Liba wil mensen bij elkaar brengen om van elkaar te leren. Zij is gericht op verrijking en bewustwording van verschillende

culturen. Kenki Liba wil een ontmoetings- en uitwisselingsplaats creëren voor de beleving van de Surinaamse, de Gambiaanse en de Nederlandse cultuur. De stichting richt zich op alle burgers in Utrecht, maar voert ook projecten uit in Suriname en Gambia. Het onderwerp van activiteiten en projecten varieert van vieringen en uitwisselingen van tradities en voedingsgewoonten, tot educatie, cultuur en politiek. In samenwerking met Movares werkt de stichting aan een leesmethode voor kinderen in Gambia. Een belangrijke jaarlijkse activiteit in Utrecht is de herdenking van de afschaffing van de slavernij in Suriname.

Facebook: www.facebook.com/KenkiLiba

Club Moria

Club Moria werd in 1976 opgericht als ouderenafdeling van de Evangelische Broedergemeente Utrecht. Tegenwoordig heeft de groep een eigen bestuur, maar is nog steeds nauw betrokken bij de evangelische gemeente. De stichting is gericht op Surinaamse ouderen. Op wekelijkse basis komt de groep vijftigplussers samen. Tijdens deze bijeenkomsten is er ruimte voor gezellig eten, drinken en praten, maar wordt er ook een thema besproken dat voor de groep relevant is. Dit kan bijvoorbeeld gaan om uitkeringen, ouderenbeleid of politieke verkiezingen. Website: www.ebgu.nl → activiteiten: Club Moria

Stichting N.I.C.E.

N.I.C.E. staat voor Nederlandse Interculturele Educatie en 'nice' betekent in het Turks bovendien toekomst. De stichting ontstond omdat er in de Utrechtse wijk Overvecht weinig te doen was voor jongeren. Muziek- en danslessen zijn voor veel ouders onbetaalbaar. Stichting N.I.C.E. organiseert wekelijkse volksdanslessen op Turkse muziek. Deelnemers variëren in leeftijd vanaf zeven tot zesentwintig jaar. Het gaat niet alleen om dansen. Afhankelijk van hun leeftijd, krijgen deelnemers bijvoorbeeld ook studiebegeleiding, begeleiden zij jongere dansgroepen of koken zij voor een feestelijke bijeenkomst. Bovendien wordt er gepraat over onderwerpen zoals leven in twee verschillende culturen. Ook voor de ouders van de jongeren is er tegenwoordig een dansgroep en een bijeenkomst waar zij voorlichting krijgen en in gesprek gaan over onderwerpen die zij zelf aandragen.

Facebook: www.facebook.com/stichting.NICE

De NISBO

De NISBO is de Nederlandse Bond voor Oudere Migranten. NISBO streeft naar het verbeteren van de positie van oudere migranten in Nederland en naar hun participatie en ontplooiing in de multiculturele samenleving. Zij richten zich op de gezondheidstoestand van ouderen en behartigen hun lichamelijke en psychische behoeften. Tevens zet de organisatie zich in voor de morele, materiële, sociale en culturele positie van oudere migranten. Tijdens het spreekuur kunnen ouderen terecht voor informatie of advies over wonen, zorg, welzijn en financiën. De NISBO is gevestigd in Utrecht.

Stichting Ofra

Stichting Ofra zet zich in voor de positieverbetering van Marokkaanse Nederlanders en richt zich daarbij vooral op vrouwen. De stichting doelt op participatie in de samenleving en het maatschappelijk debat over thema's die voor hen relevant zijn. Zij organiseren diverse activiteiten waarin Marokkaans Nederlandse vrouwen open kunnen praten over thema's als zelfontplooiing, opvoedingsvragen en huiselijk geweld. Eigen initiatief en inbreng zijn daarbij van belang. De stichting heeft samen met COC Midden Nederland het project Broos opgezet, gericht op interculturalisering van de Nederlandse LHBT-wereld en op het bespreekbaar maken van LHBT onder Marokkaanse Nederlanders.

Website: www.ofra.nl

De Prisma Groep

De Prisma Groep staat voor *empowerment* van biculturele LHBT'ers. De Prisma Groep biedt bijeenkomsten met een inhoudelijk thema, lotgenotencontact, informatievoorziening en sociaalpsychologische hulpverlening. Eens in de drie weken komt de groep een avond samen in het centrum van Utrecht. In die avonden is er ruimte voor een spreker die een relevant thema behandelt, voor uitwisseling van informatie en ervaringen en voor gezellig samen eten en praten.

Website: prismagroep.webklik.nl/page/prisma-groep

Respect2Love

Respect2Love Utrecht biedt biculturele LHBT'ers een plek aan waar zij op een laagdrempelige manier zichzelf kunnen ontwikkelen en andere biculturele

LHBT's kunnen ontmoeten. Het doel is om een community te creëren waar biculturelen zich veilig en op hun gemak voelen. Privacy en anonimiteit staan centraal en worden gerespecteerd. Geïnteresseerden kunnen ook bijdragen aan de R2L community door een activiteit te bedenken of mee te helpen in de uitvoering. Dit kan bijvoorbeeld gaan om bekendheid genereren voor het thema biculturele LHBT'ers en de organisatie Respect2Love.

Website: www.respect2love.nl

SMN

Het Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders in een landelijke organisatie die de belangen van Marokkanen in Nederland behartigt. De organisatie is gericht op het verbeteren van de positie van Marokkaanse Nederlanders en het verbeteren van de Marokkaanse gemeenschap. SMN streeft naar evenredige participatie van Marokkaanse Nederlanders op alle maatschappelijke terreinen en naar emancipatie van Marokkaanse Nederlanders als groep en als individu. Daarbij is eigen kracht en verantwoordelijkheid het uitgangspunt. Migrantenzelforganisaties spelen een belangrijke rol in het realiseren van de doelstellingen. SMN houdt zich onder andere bezig met het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in Marokkaanse kringen en met het afstemmen van het hulpverleningsaanbod op de specifieke situatie en behoeften van biculturele LHBT'ers.

Website: www.smn.nl

Stichting Art.1

Stichting Art.1 probeert taboes bespreekbaar te maken door middel van film, fotografie en verhalen. De stichting verzorgt onder andere voorlichtingen op scholen over het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in etnische kring. Dit gebeurt aan de hand van de film 'I am gay and muslim' en een dialoog met biculturele LHBT'ers die in de klas komen. Aan de hand van de film en de persoonlijke verhalen komen de onderwerpen seksuele diversiteit, biculturaliteit en religie aan bod. Deze film is ook ingezet op veel andere gelegenheden in binnen- en buitenland, van festivals tot trainingdagen voor jongerenwerkers. De stichting richt zich op het vergroten van sociale cohesie en het verbinden van verschillende groepen mensen.

Website: www.stichtingart1.nl

Vrijwilligerscentrale Utrecht

De Vrijwilligerscentrale Utrecht stimuleert en verbindt vrijwilligerswerk in Utrecht. De centrale biedt tevens trainingen en adviezen. Daarnaast heeft de Vrijwilligerscentrale een groot aantal migrantenzelforganisaties (mzo's) intensief ondersteund. 'Mzo-consulenten' van de Vrijwilligerscentrale hielpen met het in kaart brengen van de doelen van de organisaties, de middelen om deze doelen te realiseren en de termijn waarop dat moet gebeuren. Het doel daarbij was om mzo's zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren. Elke mzo had recht op een jaar lang intensieve ondersteuning. Er werden speciaal voor mzo's trainingen en netwerkbijeenkomsten georganiseerd. Sinds 2012 zijn deze speciale bijeenkomsten voor mzo's gestopt. De Vrijwilligerscentrale Utrecht heeft in de loop van de jaren nauwe relaties met diverse migrantenorganisaties ontwikkeld.

Website: www.vwcutrecht.nl

Wijk&Co

Wijk&Co inspireert en ondersteunt kwetsbare inwoners van Overvecht en Utrecht Noordoost om hun talenten te ontwikkelen, zich te verbinden en samen te werken. Wijk & Co is een samenwerkingsverband tussen Al Amal, Careyn en Zandbergen. Al Amal is er voor inwoners van Utrecht die kwetsbaar zijn, te maken hebben met een veelvoud aan problemen en een grote afstand hebben tot de samenleving. De stichting bouwt een vertrouwensrelatie op met deze inwoners, maakt hen bewust van hun positie en situatie in de samenleving en stimuleert en helpt hen om verantwoordelijkheid te nemen voor hun plek in de samenleving. Zandbergen is een jeugdzorgorganisatie die nauwe banden heeft met Al Amal. Careyn is een maatschappelijke onderneming die zich inzet voor de gezondheid en het welzijn van burgers. Tezamen richten zij zich vanuit Wijk&Co op het versterken van het wegennet waarlangs inwoners elkaar kunnen vinden om zich met en voor elkaar in te zetten. Wijk&Co focust zich op het versterken van eigen kracht en regie, op het bevorderen van de 'samenredzaamheid' via netwerkvorming en op activering van bewoners. Zij ondersteunen projecten van allerlei groepen uit de wijk, waaronder migrantenzelforganisaties.

Website: www.wijkenco.nl

Bijlage 2: literatuuroverzicht

Bos, D., & Bouchtaoui, N. (2010): "'Gewurgd door taboes'; veranderingen in de acceptatie van homoseksualiteit in de Marokkaanse gemeenschap in Nederland". In: Keuzenkamp, S. (red.) (2010): *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, pagina 265-86.

Bouman, M. (2010): *Marokkaanse jongens en homonegativisme. Een kwestie van opvoeding? Kennisdossier 1*. Amsterdam: ACB Kenniscentrum

Buijs, L., Hekma, G., Duyvendak, J.W. (2009), *Als ze maar van me afblijven. Een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam*. Amsterdam: Amsterdam University Press

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2014), *StatLine, Regionale kerncijfers Nederland, periode 2014, onderwerp allochtonen*. Den Haag/Heerlen: CBS, 12-8-2014.

Cense, M. (2013): *Over diplomaten en activisten. Strategieën rondom seksuele identiteit van biculturele lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen*. Rutgers WPF

Eddehbia, H., Van Der Putten, R. (2010): *Allochtonen, geloof en homoseksualiteit. Kennisdossier 2*. Amsterdam: ACB Kenniscentrum

Eddehbia, H., Önce, S., Ulichki, F. (2010): *In de kast, uit de kast. Verslag van een inventariserend onderzoek naar positie en behoeften van allochtonen met homoseksuele en lesbische gevoelens*. Amsterdam: ACB Kenniscentrum

FORUM (2005): *Masterplan Homoseksualiteit bespreekbaar maken in etnische kring*. Utrecht: FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling

FORUM (2006): *Eindrapportage. Masterplan 'Homoseksualiteit bespreekbaar maken in etnische kring'*. Utrecht: FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling

Gemeente Utrecht, afdeling bestuursinformatie (2007): *Monitor 'Diversiteit en Integratie' in Utrecht 2007*

Gemeente Utrecht, afdeling bestuursinformatie (2010): *Monitor Diversiteit en Integratie. Diversiteit en Integratie in Utrecht 2010*

Gemeente Utrecht, afdeling onderzoek (2014): *Utrecht Monitor 2014*

Hekma, G., Duyvendak, J.W., Bos, D. (2010): "Minderheden over minderheden". In: Keuzenkamp, S. (red.) (2010): *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, pagina 211-19

Hira, S. (2011): *Verboden liefde. Familie en homoseksualiteit in de Surinaamse gemeenschap*. Den Haag: Amrit

Huijnk, W. & Dagevos, J. (2012): *Dichter bij elkaar? De sociaal-culturele positie van niet- westerse migranten in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Kaldenbach, H. (2011): *Mannetjes. 99 tips om de straatcultuur terug te dringen op uw school*. Amsterdam: Uitgeverij Prometheus

Keuzenkamp, S., Bos, D., Duyvendak, J.W., Hekma, G. (red.) (2006): *Gewoon doen. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)

Keuzenkamp, S. (red.) (2010): *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)

Keuzenkamp, S., Kuiper, L. (2013): *Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)

Kooistra, O., Dekker, D. (2006). *Stel je voor het is je eigen zus, of broer. Rapportage Quicksan homoseksualiteit bespreekbaar maken in etnische kring*. Amsterdam: Radar

Kortmann, F. (2010). *Transculturele psychiatrie. Van praktijk naar theorie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV

Nahas, O. (2005): *Homo en moslim, - hoe- gaat dat samen? 1001 vragen over islam en homoseksualiteit*. Utrecht: FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling

Pierik, C. m.m.v. Meintser, N. (2008): *Dubbel en dwars. Naar hulpverlening-op-maat voor allochtone jongeren (m/v) met homoseksuele gevoelens*. Utrecht: Movisie

Pierik, C. & Van Hoof, J. (2010): *Opvattingen en ideeën over homoseksualiteit. Achtergrondinformatie bij de 'Toolkit bespreekbaarheid van homoseksualiteit in etnische en religieuze kringen'*. Utrecht: Movisie

Pierik, C. & Rothuizen, J. (2010): *Ketenaanpak voor migranten met homoseksuele gevoelens. Toolkit voor gemeenten, lokale organisaties en hulpverleners*. Utrecht: Movisie

Pierik, C. & Felten, H. (2013): *Regenboog onder de loep. Een verkenning van interventies voor LHBT-emancipatie*. Utrecht: Movisie

Van Der Putten, R. (2010): *Seksuele vorming als wapen tegen seksueel misbruik onder allochtonen, deel 1*. Amsterdam: ACB Kenniscentrum

Ramsaran, R. & Spaans, B. (red.) (2003): *Wankele waarden. Levenskwesaties van moslims belicht voor professionals*. Utrecht: FORUM, instituut voor multiculturele ontwikkeling

Rutgers WPF (2013): *Wat maakt het verschil? Diversiteit in de seksuele gezondheid van LHBT's*. Utrecht: Rutgers WP

